

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

BAKALÁRSKA PRÁCA

2010

Michaela Bacskorová

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

**PRAVICOVÝ (ĽAVICOVÝ) EXTRÉMIZMUS MEDZI
MLÁDEŽOU A JEHO PODOBY (XENOFÓBIA, RASIZMUS,
PREDSUDKY, STEREOTYPY) PRÍPADNE JEHO
SOCIÁLNA PODMIENENOSŤ**

Bakalárska práca

Študijný program: sociológia

Študijný odbor: 3.1.1 sociológia

Školiace pracovisko: Katedra sociológie

Školiteľ: prof. PhDr. Peter Ondrejko, PhD

Nitra 2010

Michaela Bacskorová

POĎAKOVANIE

Dovoľujem si poďakovať školiteľovi tejto bakalárskej práce prof. PhDr. Petrovi Ondrejovičovi, PhD. za cenné rady, za odborné vedenie pri riešení bakalárskej práce, za pripomienky a poskytnuté odborné informácie pri vypracovávaní bakalárskej práce.

ČESTNÉ PREHLÁSENIE

Podpísaná Michaela Bacskorová týmto prehlasujem, že som bakalársku prácu na tému „Pravicový (ľavicový) extrémizmus medzi mládežou a jeho podoby (xenofóbia, rasizmus, predsudky, stereotypy), prípadne jeho sociálna podmienenosť“, vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry. Som si vedomá právnych dôsledkov v prípade ak uvedené tvrdenie nie je pravdivé.

V Nitre, apríl 2010

.....
Michaela Bacskorová

ABSTRAKT

BACSKOROVÁ, Michaela: Pravicový (ľavicový) extrémizmus medzi mládežou a jeho podoby (xenofóbia, rasizmus, predsudky, stereotypy), prípadne jeho sociálna podmienenosť. [Bakalárska práca]/ Michaela Bacskorová. – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra sociológie. Školiteľ: Prof. PhDr. Peter Ondrejko, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. Nitra: FF UKF, 2010. ? s.

V našej bakalárskej práci pod názvom - Pravicový (ľavicový) extrémizmus medzi mládežou a jeho podoby (xenofóbia, rasizmus, predsudky, stereotypy), prípadne jeho sociálna podmienenosť - sme sa rozhodli venovať pojmu extrémizmus a jeho charakteristiky, objasnenie významu, podobám extrémizmu, prejavmi a násilím extrémizmu a jeho sociálnym vplyvom pri výchove mládeži.

Teoretická časť bakalárskej práce bude rozdelená do štyroch kapitol. V prvej kapitole sa budeme venovať pojmu extrémizmus z historického ponímania, jeho delenie a charakterizovaním na pravicový a ľavicový extrémizmus a ich predsudkami. V druhej kapitole sa budeme zaoberať podobami extrémizmu ako je rasizmus, xenofóbia, nacionalizmus a iné. V ďalšej kapitole bude zahrnuté oboznámenie sa s páchaním násilia extrémizmu a charakteristikou z trestnoprávneho pohľadu. V poslednej štvrtej kapitole sa budeme zaoberať sociálnym vplyvom extrémizmu pri výchove mládeže na školách a ďalej prevenciou proti násiliu s pomocou policajného zboru, kurately a občianskych združení.

Hlavným cieľom empirickej časti bakalárskej práce bude komparácia názorov a poznatkov u mladých ľudí o extrémizme a extrémistických skupinách. Ich názory a postoje v danom spoločensky nežiaducom jave sa budú porovnávať z hľadiska veku, miesta bydliska a vzdelania. Empirickú časť uskutočníme pomocou exploračnej metódy (dotazníky) a Osgoodovou technikou sémantickým diferenciálom. Následne sa tieto dve techniky dajú dokopy a overia sa dané skutočnosti. Obsahom posledných kapitol je stanovenie výskumných cieľov, hypotéz a metód použitých pri zbere a analýze dát. Taktiež budú zamerané na overenie hypotéz a interpretáciu výsledkov. V závere budú zhrnuté všetky nadobudnuté výsledky, ku ktorým počas výskumu našej bakalárskej práce dospejeme a následne zhodnotíme naplnenie výskumných cieľov.

Extrémizmus. Pravicový extrémizmus. Ľavicový extrémizmus. Xenofóbia. Rasizmus. Predsudky. Právna úprava.

ABSTRACT

BACSKOROVÁ, Michaela: Rightwing (leftwing) extremism among youth, its modification (xenophobia, racism, prejudice, stereotypes) and social conditionality. [Bachelor thesis]/ Michaela Bacskorová. – Constantine The Philosopher University in Nitra. Faculty of Arts. Department of Sociology; - Tutor: Prof. PhDr. Peter Ondrejko, PhD. Qualification degree: Bachelor (Bc.). - Nitra: FF UKF, 2010. ? p.

In our bachelor's thesis with the title – Rightwing (leftwing) extremism among youth, its modification (xenophobia, racism, prejudice, stereotypes) and social conditionality – we decided to examine for the conception of extremism and its characteristics, explanation of meaning, modification of extremism, expose and violence of extremism and its social influence by education of youth.

Theoretical part of our bachelor's thesis is divided into four chapters. In the first chapter, we addit the readers to the concept of extremism from historical point of view, its dividing and characteristics of rightwing and leftwing extremism and their prejudice. In the second chapter, we concern on modification of extremism as racism, xenophobia, nationalism etc. In the third chapter, there is included acquaintance of extremism violation and its characteristics from criminal point of view. In the last fourth chapter, we addit the readers to the social influence of extremism by education of youth in school and prevention against the violence by the help of police, committee and civil associations.

The aim of empirical part of bachelor's thesis is to compare opinions and information of young people about extremism and ultra-extremist groups. Their opinions and attitudes in this socially ineligible phenomenon is compared from the point of view of age, place of leaving and education. The empirical part of thesis is made using explorative method (questionnaire) and by Osgood's technique of semantic fluxion. Consequently, these two techniques is compared and given facts are checked. Content of the last chapters is to determine the research goals, hypothesis and methods which were used to capture and analyze the data. Also, the target of the thesis is to check the hypothesis and to interpretate results. At the close, there is summarization of all the results acquired during the research and then there is evaluation of the permeation of research target.

Extremism. Rightwing extremism. Leftwing extremism. Xenophobia. Racism. Prejudice. Legal regulations.

OBSAH

ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

SLOVNÍK TERMÍNOV

ÚVOD	11
TEORETICKÁ ČASŤ.....	12
1 DEFINÍCIA EXTRÉMIZMU V HISTORICKOM PONÍMANÍ.....	12
1.1 PRAVICOVÝ EXTRÉMIZMUS.....	13
1.2 ĽAVICOVÝ EXTRÉMIZMUS.....	15
1.3 PREDISUDKY.....	16
2 PODOBY EXTRÉMIZMU.....	18
2.1 ANTISEMITIZMUS A RASIZMUS.....	18
2.2 XENOFÓBIA A HETEROFÓBIA.....	19
2.3 NACIONALIZMUS,NÁBOŽENSKY A POLITICKY ORIENTOVANÝ EXTRÉMIZMUS.....	20
3 PREJAVY NÁSILIA, EXTRÉMIZMU A JEHO FORMY.....	23
3.1 CHARAKTERISTIKA Z TRESTNOPRÁVNEHO POHĽADU.....	26
3.1.1 VNÚTROŠTÁTNA PRÁVNA ÚPRAVA.....	26
3.1.2 NEDOSTATKY SÚČASNEJ PRÁVNEJ ÚPRAVY	27
4 SOCIÁLNY VPLYV, VÝCHOVA MLÁDEŽE.....	28
4.1 ŠKOLA AKO SOCIÁLNY ASPEKT VO VÝCHOVE.....	28
4.2 SPOLOČNOSŤ AKO FAKTOR OVPLYVNŔOVANIA MLÁDEŽE.....	29
4.3 PREVENICA NÁSILIA	31
4.4 ORGANIZÁCIE BOJUJÚCE PROTI RASIZMU, XENOFÓBII, ANTISEMITIZMU A INTOLERANCIE	32
EMPIRICKÝ ČASŤ.....	36
5 PRÍPRAVA PRIESKUMU.....	36

5.1 CIELE PRISEKUMU.....	36
5.2 PRIESKUMNÉ HYPOTÉZY.....	36
5.3 METÓDY PRIESKUMU.....	37
5.4 SPRACOVANIE VÝSLEDKOV PRIESKUMU.....	38
5.5 VÝBER A CHARAKTERISTIKA PRIESKUMNÉHO SÚBORU.....	38
6 PRIESKUMNÁ ČASŤ.....	39
6.1 CHARAKTERISTIKA PODĽA SOCIO - DEMOGRAFICKÝCH ZNAKOV ...	39
6.2 ANALÝZA A INTERPRETÝCIA VÝSLEDKOV PRIESKUMU.....	42
6.3 VERIFIKÁCIA HYPOTÉZ.....	44
6.4 VYHODNOTENIE SÉMANTICKÉHO DIFERENCIÁLU.....	48
Záver.....	49
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV.....	51
PRÍLOHA A - DOTAZNÍK.....	52
PRÍLOHA B - SÉMANTICKÝ DIFERENCIÁL.....	57
PRÍLOHA C - GRAFY.....	58
PRÍLOHA D - SYMBOLY EXTRÉMIZMU.....	64

Zoznam grafov a tabuliek

Graf 1 Grafické vyhodnotenie otázky č. 1, Pohlavie.....	39
Graf 2 Grafické vyhodnotenie otázky č. 2, Vek.....	39
Graf 3 Grafické vyhodnotenie otázky č. 3, Počet obyvateľov domovského mesta.....	40
Graf 4 Grafické vyhodnotenie otázky č. 5, Typ navštevovanej školy.....	40
Graf 5 Grafické vyhodnotenie otázky č. 6, Ročník.....	41
Graf 6 Grafické vyhodnotenie otázky č. 10, Prekážajúce extrémistické skupiny.....	42
Graf 7 Grafické vyhodnotenie otázky č. 14, Názor na extrémistické skupiny.....	43
Graf 8 Grafické vyhodnotenie otázky č. 12, Vstup jednotlivca do extrémistických skupín	43
Graf 9 Grafické vyhodnotenie otázky č. 17, Slovenská republika v boji proti extrémizmu	44
Tabuľka 1 Tolerancia závisiaca od veku.....	45
Tabuľka 2 Tolerancia závisiaca od typu navštevovanej školy.....	46
Tabuľka 3 Nebezpečnosť extrémizmu závisiaca od pohlavia.....	46
Tabuľka 4 Právna úprava závisiaca od pohlavia.....	47
Tabuľka 5 Právna úprava závisiaca od počtu obyvateľov bydliska.....	47

Slovník termínov

Extrémizmus je definovaný ako neštandardné správanie, prípadne ideológia, ktoré sa významným spôsobom odlišujú od všeobecne akceptovaných a zaužívaných stanov. Extrémizmus býva často spájaný s rasovou, národnostnou, prípadne náboženskou neznášanlivosťou. Vyhranený extrémizmus je často sprevádzaný verbálnou alebo fyzickou agresivitou.

Extrémistická skupina je štruktúrovaná skupina osôb s rovnakou ideológiou a zameraním, na tzv. politický extrémizmus.

Nábožensky orientovaný extrémizmus je prezentovaný náboženskými zoskupeniami, ktoré svojou ideológiou a názormi ohrozujú životy, zdravie alebo majetok osôb a porušujú všeobecne záväzné právne predpisy.

Politický extrémizmus je odchýlenie od všeobecne zavedených a v aktuálnej dobe prijímaných noriem, má podobu politického programu s výraznými prvkami názorovej neznášanlivosti a odmietania kompromisných riešení. Je manifestovaný ako radikálne až militantné odmietanie politiky štátu alebo ústavného poriadku, a to aj za použitia násilia.

Hnutie (extrémistické hnutie) neoficiálne, viac či menej pevné združenie občanov rovnakých alebo podobných extrémnych názorov na spoločenské vzťahy, postavenie národa, človeka, náboženstva v spoločnosti, usilujúce sa o presadenie svojich názorov a cieľov, a to i s vyžitím rôznych aj protiprávných prostriedkov.

Kriminalitou s extrémistickým podtextom sa rozumie protiprávne jednanie páchané v súvislosti s extrémizmom, pôsobením siekt alebo diváckym násilím, ktoré naplňuje znaky skutkovej podstaty trestného činu alebo priestupku.

Rasizmus je nevedecká teória predpokladajúca, že biologický a etnický pôvod určuje kultúrnu, psychickú (mentálnu) povahu populácie, ktorá sa vzájomne delí na vyššiu a nižšiu. Zdôrazňuje nadradenosť bielej rasy nad ostatnými „menejcennými rasami“.

Xenofóbia je nedôvera ku všetkému cudziemu, novému, je charakteristickým prejavom odporu, nepriateľstva. Najčastejším prejavom je odpor voči občanom inej farby pleti, inej národnosti, jazyka, náboženstva, kultúry. Je prejavom nepriateľstva voči cudzincom, imigrantom, utečencom a pod.

ÚVOD

Hrozba extrémizmu sa v súčasnosti stala vysoko aktuálnou. Dotýka sa všetkých demokratických štátov, Slovenskú republiku nevynímajúc. Prejavy nenávisti voči príslušníkom iných rás, národov, národnostných menšín a etnických skupín, ale aj náboženstiev prinášajú so sebou nebezpečenstvo priameho ohrozenia riadneho fungovania demokratickej spoločnosti. Otvorenie sa svetu malo pre Slovenskú republiku za následok, okrem pozitívnych aj prenikanie negatívnych javov, medzi ktoré môžeme zaradiť aj extrémizmus so všetkými jeho formami a prejavmi. Tento fenomén sa v posledných rokoch stal predmetom intenzívneho mediálneho, politického a akademického záujmu.

V súčasnej dobe sú pravicovo-extrémistické hnutia organizované na diametrálne odlišnej úrovni v porovnaní so stavom na začiatku 90. rokov. V tej dobe išlo viac o náhodné zoskupenia bez trvalejšieho zamerania a štruktúry, ktoré verejnosť vnímala skôr ako výtržníkov a bitkárov. V posledných rokoch došlo ku kvalitatívnej zmene v aktivitách týchto subjektov smerom k radikalizácii a snahám o rozširovanie svojej členskej základne.

Väčšina obyvateľstva si pojem extrémizmus spája najmä s prejavmi rasizmu a xenofóbie, pretože rasovo motivované útoky stále boli a naďalej sú aktuálnym problémom. Treba si však uvedomiť, že táto oblasť je oveľa širšia a nie všetky prejavy extrémizmu sú navonok také markantné. Cieľom našej bakalárskej práce bolo preto priblížiť všetky podoby extrémizmu a sociálny vplyv pri výchove mládeže na školách. Komparáciou názorov a poznatkov o extrémizme, o extrémistických skupinách a o predsudkoch u mladých ľudí sme sa zaoberali v empirickej časti našej práce.

Extrémizmom sú označované aj javy alebo udalosti, ku ktorým majú negatívny vzťah najmä masmédiá. Je ale "extrémizmus" naozaj taký nebezpečný, ako ho médiá vykresľujú? Zamyslel sa vôbec niekto nad týmto výrazom, alebo len bezducho preberáme pojmy tak, ako nám ich médiá predkladajú?

1 Definícia extrémizmu v historickom ponímaní

Extrémizmus je vysoko frekventovaným pojmom v spoločnosti. Ľudia ho označujú za nemorálnu, neslušnú a nebezpečnú činnosť, ktorú podľa nich v žiadnom prípade nemožno tolerovať. Je chápaný verejnosťou veľmi úzko, a to predovšetkým ako prejav neznášanlivosti, agresívneho správania voči zjavne odlišným jedincom, či skupinám. Na daný pojem neexistuje v odbornej praxi jednotný názor.

V bežnom živote sa zvyčajne slovom extrémista označuje človek zastávajúci politické názory, ktoré sú v danej spoločnosti neakceptovateľné. Termín extrémizmus je však chápaný rôzne, nakoľko žiadna univerzálne platná definícia neexistuje. Extrémizmus sa často spája s pojmom radikalizmus a nerozlišuje sa medzi nimi. Slovo extrém pochádza z latinčiny a jeho význam je najvzdialenejší alebo najkrajnejší (Charvát, 2007).

Za extrémizmus považujeme krajne radikálne, výstredné konanie a postoje k verejným záležitostiam (Slovník cudzích slov, 2009).

Slovo radikálny má svoj pôvod v latinskom slove radix, ktorého význam označuje koreň. Radikalizmus označuje také konanie a také riešenia, ktoré pochádzajú od koreňa. Extrémizmus predstavuje vrcholový pojem pre všetky ideológie, ktoré vystupujú proti súčasnému režimu, bez ohľadu na to, z akých pozícií režim kritizujú (Charvát, 2007).

Historicky pochádzajú termíny ľavica a pravica z obdobia Francúzskej revolúcie, keď v roku 1789, počas prvého stretnutia Generálnych stavov, sedela aristokracia verná kráľovi po jeho pravici a radikály spoločne so zástupcami tretieho stavu mali svoje miesta naľavo. Pravica tak predstavovala silu „Ancien régime“, usilujúcu sa o reštauráciu monarchie a opierajúcu sa o šľachtu a cirkev. Ľavica bola reprezentovaná nastupujúcou strednou triedou, ktorá požadovala nahradenie monarchie republikou, likvidáciou privilégií pre cirkev a šľachtu a rovnoprávnosť tretieho stavu. V priebehu 19. a 20. storočia prišlo v európskom politickom priestore k významným zmenám. Podpora monarchie, absolutistických alebo konštitučných a privilegovaných vrstiev, medzi konzervatívami slabla a bola nahradená podporou tradičných hodnôt, obcou, rodinou a cirkvou. Liberálne strany sa stále viac zameriavali na obmedzovanie štátnych regulácií ekonomiky, na podporu voľného trhu a pozvoľne rodiaceho sa kapitalizmu, zatiaľ čo volanie po väčšej rovnoprávnosti, či rovnosti, sa presunulo do agendy tretieho aktéra, ktorý vstúpil do

európskej politickej arény v priebehu 19. storočia. Dnes hovoríme o politickej pravici a ľavici ako o stave, kedy ľavica reprezentuje socializmus a pravica konzervativizmus a liberalizmus (liberálny konzervativizmus – označenie používajú v súčasnosti niektoré pravicové strany). (Charvát, 2007).

20. storočie sa do dejín zapísalo dvoma svetovými vojnami a množstvom lokálnych, regionálnych vojen, ako aj krvavých, nielen pohraničných sporov. Napriek snahám mnohých medzinárodných organizácií, humanitných spoločenstiev, intelektuálov, umelcov a vedcov sledujeme nárast politickej, rasovej, etnickej, náboženskej a často radikálne ekologickej aktivity. Na konci nášho storočia sa nebývalo rozmohol etnický fundamentalizmus a separatistický banditizmus. Po celé naše predchádzajúce storočie sme svedkami rinčania zbraní, či prenasledovania a likvidovania ľudí podľa farby pleti, národnej príslušnosti, náboženského vierovyznania a politického presvedčenia (Čaplovič, 2001).

1.1 Pravicový extrémizmus

Pravicový extrémizmus je prezentovaný presadzovaním ideí rasizmu, fašizmu, nacizmu a neonacizmu, tento pojem a zároveň skupina ľudí, ktorá sa k nemu hlási, úzko súvisí s pojmom rasistický extrémizmus (Milo, 2007).

Pravicovo orientovaný extrémizmus je reprezentovaný neonacistickými, fašisticky a nacionalisticky orientovanými skupinami. Najvýraznejším predstaviteľom tzv. pravicového extrémizmu je hnutie SKINHEADS, ktoré vzniklo vo vyspelých štátoch začiatkom 80-tych rokov (Chmelík, 2001).

Rasizmus je nevedecká teória predpokladajúca, že biologický a etnický pôvod určuje kultúrnu, psychickú (mentálnu) povahu populácie, ktorá sa vzájomne delí na vyššiu a nižšiu, zdôrazňujú bielu rasu nad ostatnými menejcennými rasami (Chmelík, 2001).

Tvorcom novovekej teórie rasizmu je gróf Arthur de Gobineau. V roku 1853 vydal knihu Esej o nerovnosti ľudských rás, ktorá však v čase vydania nevzbudila takmer žiadnu pozornosť. De Gobineau neuznáva rovnocennosť ľudských rás a domnieva sa, že nerovnosť medzi ľuďmi je vrodená. Rozoznával tri základné rasy: bielu, čiernu a žltú. Tieto rasy majú, podľa neho, veľmi rozdielne rozumové schopnosti a dispozície. Podľa jeho názoru rasy nie sú rovnocenné ani čo do znakov somatických (biela rasa, a vnútri nej teutónska, dosahuje najvyššiu telesnú harmóniu), ani psychických. Biela rasa sa vyznačuje

veľkou energiou a inteligenciou, zmyslom pre česť, odvahou a vojenským umením, zmyslom pre krásu, teda vlastnosťami, ktoré ju stavajú nad žltú rasu, síce inteligentnú a vytrvalú vo svojom úsilí, ale majúcu veľký sklon k idealizmu a nezdravej fantázii. Úplne zavrhnúť hodná je podľa neho čierna rasa, jej predstavitelia sú zmyselní, leniví, chýba im zmysel pre krásu a umenie a nemajú absolútne žiadne organizačné schopnosti (Milo, 2007).

Rasizmus je diskriminačná teória, ktorá hlása nerovnocennosť ľudských rás. Obvykle je spojená s genocídou, vyhladzovaním menejcennej rasy nadradenou. Jedná sa o spoločenský konštrukt, presvedčenie, ktoré sme získali výchovou, a ktoré môžeme zmeniť. Spravidla sa spája s nejakou ideológiou, ako patriotizmus alebo nacionalizmus, teda lásku k vlasti spájame s odstránením nejakej inej rasy alebo národa.

Fašizmus je otvorené militantné a nacionalistické hnutie, ideovo i v praxi nahradzujúce parlamentnú demokraciu totalitnou diktatúrou a je zamerané proti všetkým demokratickým ústavným inštitúciám a slobodám. Fašizmus má podporu vo všetkých spoločenských vrstvách, obzvlášť v časoch politických a ekonomických kríz, ničí demokratické slobody a diskriminuje členov špecifických (etnických) minorít a ľudí s odlišnými názormi. Fašisti veria vo „vládu silnej ruky“ a na čele štátu je vodca s neobmedzenou autoritou a mocou. Fašizmus stavia na silnom nacionalizme, ktorý sa takto často mení na rasizmus. Za zakladateľa fašizmu je považovaný Benito Mussolini (Milo, 2007).

Nacizmus, toto slovo je odvodené od výrazu nacionálny socializmus, bolo politické hnutie v Nemecku vedené NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeit Partei – Národno-socialistická nemecká strana pracujúcich). NSDAP bola založená v roku 1919 a v roku 1939 získala absolútnu moc. Po skončení druhej svetovej vojny bola v Norimberskom procese prehlásená za zločineckú organizáciu. Nacistický režim bol zodpovedný za smrť miliónov ľudí, časť z nich našla smrť v plynových komorách z dôvodu ich predpovedanej odlišnosti. Zvlášť perzekvované skupiny boli Židia, Rómovia, homosexuáli a komunisti (socialisti). (Milo, 2007)..

Niektoré skupiny a hnutia sa stotožňujú s ideálmi nacizmu aj dnes. Nazývajú sa neonacisti. Neonacisti sú niekedy prezentovaní ako tzv. skíni, ale nie všetci z nich sú neofašisti. Neonacisti neveria dôvodu, ale v silu násilia (Milo, 2007).

Šovinizmus, pomenovaný podľa napoleonského vojaka Nicolasa Chauvina, satirickej postavy, je presvedčenie o nadradenosti vlastného národa a šírenie nenávisťi voči iným národom, je to vyhrotený nacionalizmus, hlásanie nacionálnej výlučnosti

a roznecovanie nenávisťi voči iným národom. V dnešnej dobe sa tento pojem vyskytuje aj ako názov pre tzv. mužský šovinizmus, čo označuje vieru v nadradenosť mužov nad ženami. (www.ii.fmph.uniba.sk, [online]))

1.2 Ľavicový extrémizmus

Ľavicový extrémizmus je reprezentovaný tzv. anarchoautonómiou. Ako anarchoautonómna scéna je označované spojenie klasických anarchistov s tzv. autonómnym hnutím, t.j. nedogmaticky a neideologicky orientovaným, apolitickým hnutím, ktoré zastáva radikálne nonkonformné postoje klasických anarchistických ideí (Chmelík, 2001).

Ľavicovo orientovaný extrémizmus je prezentovaný anarchistickými a antiglobalistickými ideami (Milo, 2007).

Anarchizmus je politické hnutie, zdôrazňujúce úplnú slobodu a voľnosť jednotlivca a úplné uplatňovanie slobodnej vôle. Pre tento cieľ je odmietnuté všetko, čo týmto ideálom bráni - štát, autorita, disciplína, poriadok, povinnosti a pod. Anarchizmus bol ovplyvnený v 40-tych rokoch 19. storočia W. Godwinom vo Veľkej Británii, potom vo Francúzsku, Španielsku, Taliansku a Rusku. V súčasnosti má niekoľko prúdov: individualistický, kolektivistický, anarchosyndikalistický, náboženský a ďalšie (Chmelík, 2001).

Anarchisti sú prívrženci myšlienkového smeru charakteristického odmietania funkcií štátu, prípadne i samostatnej existencie štátu. Usporiadanie spoločnosti sledujú vo vytvorených malých svojpomocných komunitách, kolektívne vlastniacich výrobné prostriedky. Sú známe dva základné prúdy: prvý, ktorý pripúšťa násilie ako prostriedok na dosiahnutie cieľa, druhý prúd, ktorý násilie odmieta.

Súčasní anarchisti sledujú fungujúce spoločenstvo v odmietaní konformity spoločnosti a v alternatívnom spôsobe života, ktorý je však pre ostatných obyvateľov neprijateľný (Chmelík, 2001).

V rámci anarchizmu existuje viacero prúdov, ktoré sa dosť zásadne líšia ideovými východiskami, postavením jednotlivca, ako aj formou realizácie svojich cieľov. Tu sú niektoré z nich:

- anarcholiberalizmus - typický najmä pre americkú školu, najväčší dôraz kladie na slobodu trhu a slobodu jednotlivca štátu,

- kolektivistický anarchizmus - čerpá najmä z myšlienok Pierra Josepha Proudhouna, kladie dôraz na decentralizáciu, existenciu malých pracovných a životných spoločenstiev a spravodlivú výmenu tovarov a služieb, odmieta revolučnú zmenu, ale preferuje zmenu evolučnú (ľudia si postupne uvedomia zbytočnosť jednotlivých zložiek štátu a tie postupne, nenásilne zaniknú),
- anarchokomunizmus - vychádza z ideí Petra Kropotkina, hlása, že základom organizácie spoločnosti by mali byť komúny, ktoré by mali kolektívne vlastníctvo k statkom, ktoré vyprodukujú,
- anarchosyndikalizmus - stavia na silnej úlohe odborov, predpokladá, že vedúcou skupinou v odborovom hnutí budú anarchisti a kapitalistický štát bude odstránený priamymi akciami, štrajkami a pod.,
- anarchoterorizmus - jeho cieľom je vytvorenie atmosféry strachu vo vládnej elite (niektorí jej predstavitelia budú cielene likvidovaní), čo ukáže ich slabosť a podnieti ľudovú revolúciu,
- anarchopacifizmus - prechod k anarchistickej spoločnosti má nastať nenásilnými akciami a občianskymi protestmi, príkladom života v komúnach, ktoré inšpirujú zvyšok spoločnosti,
- anarchofeminizmus alebo ekoanarchizmus - relatívne nové smery v anarchistickom hnutí, ktoré presadzujú svoje často neextrémistické myšlienky na báze anarchizmu (Milo, 2007).

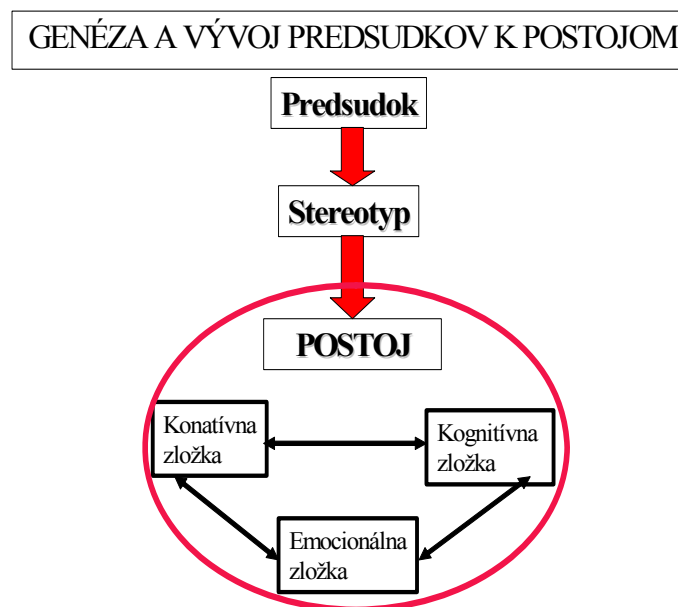
1.3 Predsudky

V sociálno-psychologickej a sociologickej rovine sa najčastejšie stretávame s pojmom autostereotyp. Sú to predstavy a mienky, väčšinou zjednodušené a nesprávne, ktoré majú jednotlivci a skupiny o sebe. Vyjadruje sa v ňom vedomie príslušnosti k skupine, najčastejšie idealizované. Len zriedka bývajú kritické alebo seba ironizujúce. Známe sú autostereotypy robotníkov, intelektuálov, príslušníkov rôznych spoločenských vrstiev, ale aj profesií, pohlaví a náboženstiev. Zjednodušene možno povedať, že ľudia spravidla majú o sebe priaznivú mienku, pozitívny názor, alebo prinajlepšom seba hodnotia v porovnaní s inými lepšie.

Opakom pojmu autostereotyp je heterostereotyp. Sú to predstavy, mienky a súdy, spočívajúce väčšinou na zjednodušených a zovšeobecnených súdoch, ktoré často ani nepoznajú. Heterostereotyp často splýva s pojmom predsudok (Ondrejko, 2002).

Drewer (1979) chápal predsudok ako postoj, obvykle s emocionálnym zafarbením, nepriateľský alebo priaznivý voči správaniu alebo objektom určitého druhu, voči určitým osobám alebo doktrínam.

Iní autori hovoria o predsudkoch ako o manifestovaných hodnotových orientáciách (Allport, 1962). Predsudok môže smerovať i voči vlastnej osobe. Predsudok je vlastne kriticky nepreskúmaný, nereflektovaný, jednostranne citovo zdôrazňovaný úsudok, často bez akéhokoľvek racionálneho základu.

Obr.1 Grafické znázornenie genézy a vývoja predsudkov k postojom

(Ondrejko, 2001)

Predsudky majú racionálny základ a obsahujú tie časti myšlienkových pochodov, ktoré predchádzajú logickému uvažovaniu a na tejto úrovni zotrávajú. Často sa hovorí o predsudkoch kognitívnych, v širšom slova zmysle, ktoré fungujú ako hypotéza, predpoklad, ktoré do značnej miery korigujú poznaním o objekte, na ktorý sa predsudok vzťahuje, a predsudkoch nekognitívnych, ktoré sú predsudkami v užšom slova zmysle, spravidla so silným emocionálnym nábojom, spojeným s afektívnym konaním, ktorý je najstrnulejší, najodolnejší voči akémukoľvek poznaniu. Predsudok máva charakter

pseudoviery alebo silného presvedčenia, stereotypu. Môže byť pozitívny alebo negatívny. Predsudky sú zdrojom stereotypov. Bývajú orientované na národne, náboženské, rasové, politické, ideologické, profesijné a iné oblasti, často týkajúce sa sociálnych vrstiev a skupín, ako aj rôznych menšín. Sociálne predsudky, predsudky týkajúce sa sociálnych partnerov alebo účastníkov sociálnych procesov, pôsobia jednak na správanie svojich nositeľov, ktorí sa obyčajne snažia za každú cenu dokázať správnosť svojho predsudku (self-fulfilling prophecy), jednak na objekty, na ktoré sa predsudok vzťahuje. Tento objekt reaguje najčastejšie v podobe obrany, ktorá môže mať pasívny charakter, napr. extrémne pasívny charakter Ghándího v Indii, ale aj aktívny, až krajne militantný charakter, napr. príslušníkov čiernej moci v USA (Ondrejko, 2001).

2 Podoby extrémizmu

Je veľmi veľa druhov extrémizmu a rozsah tejto práce nepostačuje na podrobné popísanie všetkých druhov, preto sme sa v tejto kapitole zamerali len na niektoré z nich, a to na antisemitizmus a rasizmus, xenofóbiu a heterofóbiu, nacionalizmus a náboženský a politicky orientovaný extrémizmus.

2.1 Antisemitizmus a rasizmus

Antisemitizmus predstavuje špecifickú podobu rasizmu, je opísaný ako nenávisť voči Židom, v zmysle nenávisťi proti etnickým Židom a tiež proti židom – ľuďom vyznávajúcim židovské náboženstvo. Táto nenávisť môže mať veľa podôb, od predsudkov cez osobnú nevraživosť až po inštitucionalizovanú nenávisť, ktorej vyvrcholením bol nacistický holokaust. Pôvod slova antisemitizmus pochádza z 19. storočia, jeho autorom bol nemecký novinár Wilhelm Marr (1819 - 1904), ktorý ho použil v roku 1880 vo svojej knihe Cesta k víťazstvu germánstva nad židovstvom (Charvát, 2007).

Antisemitizmus označuje nenávisť alebo predsudky voči židom a tiež všetky činy, vyplývajúce z toho presvedčenia. Doslova vyjadruje ideu odporu voči židom. Je smutnou skutočnosťou, že historickou porážkou komunizmu v Európe na prelome 80-tych a 90-tych rokov prichádza k oživeniu antisemitských tendencií, vrátane hanobenia synagóg, židovských cintorínov a pamiatok i verejného šírenia antisemitskej tlače. Do spoločnosti ju uvádzajú neonacistické skupiny, ktoré tak napodobňujú svoje západoeurópske vzory,

niektoré skupiny skinheads (Nazi-skins) a rovnako ultranacionalistické skupiny (Šišková, 1998).

Rasizmus je taký typ myslenia, ktorý predpokladá, že ľudské vlastnosti sú rasovo podmienené. Termín sa objavil začiatkom 20. storočia, v súvislosti s nástupom nacizmu v Nemecku. Prvé prejavy rasizmu sa objavili už na začiatku 19. storočia, vo Francúzskej revolúcii (Charvát, 2007).

Rasa je veľká skupina ľudí odlišujúcich sa od iných rôznymi typickými znakmi, ktoré sa týkajú vzhľadu, tvaru nosa, úst, temperamentu, kultúry a pod. Rasizmus je nevedecká teória predkladajúca, že biologický a etnický pôvod určuje kultúrnu, psychickú (mentálnu) povahu populácií, ktoré sa vzájomne delia na vyššiu a nižšiu (Chmelík, 2001).

Rasizmus nie je na Slovensku hrozbou len pre Rómov. Ohrození sú aj príslušníci ďalších menšín a etník. Hrozí im nielen segregácia a diskriminácia, ale aj pouličné násilie. Mimovládne organizácie sa obávajú, že počet rasistických útokov na Slovenku rastie. Ich presný počet je však, pre problematické vykazovanie rasovo motivovaných trestných činov a nízku dôveryhodnosť polície, neznámy. Organizácie, ktoré monitorujú dodržiavanie ľudských práv, permanentne upozorňujú na diskrimináciu a segregáciu veľkej časti slovenských občanov na základe farby pleti (Víttek, 2008).

2.2 Xenofóbia a heterofóbia

Xenofóbia je nedôvera k všetkému cudziemu, novému, charakteristickými prejavmi odporu, nepriateľstva. Najčastejší prejav je odpor voči občanom inej farby pleti, inej národnosti, jazyka, náboženstva, kultúry, prejavujúce sa nepriateľstvom voči cudzincom, imigrantom, utečencom a pod. (Chmelík, 2001).

Heterofóbia má svoj pôvod v pocite nevoľnosti, úzkosti, nepokoji, často má iracionálny podtext, ak sa človek dostane do situácií, ktoré nevie a nemôže kontrolovať. Ide o stretnutia, kedy v kontakte s iným človekom (ľuďmi) nevie a nemôže predvídať nielen reakcie a konanie iného, ale ani svoje vlastné. Existujú dva druhy blízkosti, mentálna a fyzická, ktoré sa nemusia prekrývať. Pocit spolupatričnosti, s ním súvisí súcit a empatia, je priamo úmerný a závislý od vzdialenosti, ale v popredí je vždy jediná deliaca

čiara, ktorá ovplyvňuje naše správanie, názory a postoje, a to je rozdiel medzi „my“ a „oni“. „My“ je skupina, ktorú človek dôverne pozná - rodina, pohlavie, trieda, priatelia, národ ..., „oni“ predstavujú skupinu, ku ktorej človek nechce, alebo nemôže, patriť. Predstavy o takejto skupine sú často útržkovité, skreslené, konanie predstaviteľov tejto skupiny je nepredvídateľné, človek ho nechápe a má z „nich“ strach. Je presvedčený, že jeho pocity sú recipročné. „My“, ako vlastná skupina, môže byť rôzne veľká a viera, že do nej patríme, nezávisí od existencie kontaktu „tvárou v tvár“. „Oni“ sú vždy nepriatelia, protivníci, a preto musíme byť „my“ neustále v strehu, strážiť hranicu medzi „nami“ a „nimi“ (Bauman, 2000).

Pri kontakte týchto dvoch pomyslených skupín sa môže stať, že človek v takejto situácii zneistie, nechápe súvislosti, nevie komunikovať a stráca pevnú pôdu pod nohami. Úzkosť zo straty kontroly nad následkami svojich činov vyústi do hľadania objektu strachu, pričom tento objekt môže byť reálny i nereálny. Heterofóbia je bežným javom v každom období ľudskej koexistencie a dnes, v komplikovanom svete sociálnych interakcií, pociťuje človek stratu kontroly nad situáciou čoraz častejšie, čo sa neraz interpretuje ako zasahovanie cudzieho človeka alebo skupiny ľudí. (Bauman, 2002).

2.3 Nacionalizmus, nábožensky a politicky orientovaný extrémizmus

Národ a nacionalizmus, majú zásadný význam pre ultrapravicové otázky spojené s vlastenectvom, ktoré sú chápané veľmi úzko, takže veľmi ľahko prechádzajú do rasizmu. Ultrapravicová ideológia vníma národ exkluzívne – to znamená, že akékoľvek cudzie vplyvy sú nežiaduce, kultúrna rozmanitosť je zhubná a naopak, kultúrna nadradenosť vlastného národa je žiadaná. To pochopiteľne vedie k ostrému odmietnutiu multikultúrnej spoločnosti a zároveň k úsiliu o obmedzovanie legálnej migrácie a k tlaku zaviesť tvrdé postihy za nelegálnu migráciu (Charvát, 2007).

Nacionalizmus ako ideológiu by nebolo správne definovať ako jednu koherentnú ideológiu. Nacionalizmus prešiel zásadným vývojom, ktorý viedol od liberalizmu stredných tried po konzervativizmus aristokracie až po fašizmus nižších a stredných tried. Moderný nacionalizmus vychádza z predstavy, že ľudstvo je prirodzene rozdelené do jednotlivých národov, ktoré majú svoju vlastnú špecifickú povahu, a že prirodzené usporiadanie spoločnosti preto vychádza z jednotlivých národov, ktoré sú definované na základe národných jazykov, národnej kultúry a národného územia. Z tejto predstavy

potom logicky vyrastá presvedčenie, že hlavným bodom politickej organizácie má byť národ, respektíve národný štát. Medzi najčastejšie charakteristiky národa patria spoločný jazyk, kultúra, dejiny, územie, ktoré jeho členovia trvale obývajú a niekedy sa taktiež pripája náboženstvo (Charvát, 2007).

Poznáme nasledujúce formy nacionalizmu:

- liberálny nacionalizmus - predstavuje najstarší typ nacionalizmu. Liberálni nacionalisti sú presvedčení, že národy tvoria prirodzené a zvrchované entity a majú právo na slobodu a sebaurčenie,
- konzervatívny nacionalizmus - vychádza z presvedčenia, že národy sú prirodzene vzniknuté skupiny ľudí, ktoré sa identifikujú na základe spoločenských hodnôt, kultúry a histórie. Konzervatívnym cieľom je naopak zachovanie národnej svojbytnosti, prostredníctvom vlastenectva,
- expanzívny nacionalizmus - táto forma nacionalizmu sa zvyčajne spája so šovinizmom, teda presvedčením o výnimočnosti a nadradenosti vlastného národa. Napäté formy šovinizmu uprednostňujú národ pred jednotlivcom, identita jednotlivca je pohlcovaná všemocným národom, ktorého existencia je najväčším symbolom bytia, za ktorým jednotlivec stojí obetovať i svoj život,
- kultúrny nacionalizmus vníma národ ako určitú civilizáciu. Je mystický a romantický, uprednostňuje emocionálne puto k národu, chápe ho ako jedinečný organický celok. V centre jeho záujmu zvyčajne leží skôr ľudová kultúra a tradícia ako kultúra vyšších vrstiev,
- etnický nacionalizmus – blíži sa ku kultúrnemu nacionalizmu, ale hlavné meradlo preň predstavuje etnicita. Príkladom etnického nacionalizmu je nacionalizmus černošských skupín v USA, ktorý apeluje skôr na spoločné kultúrne zázemie ako skutočnú etnicitu, ktorá je v prípade amerických černochoch ťažko definovateľná (Charvát, 2007),
- nábožensky orientovaný extrémizmus je prezentovaný náboženskými zoskupeniami, ktoré svojou ideológiou a názormi ohrozujú životy, zdravie alebo majetok osôb a porušujú všeobecne záväzné právne predpisy (Milo, 2007)
- náboženský extrémizmus – jeho predstaviteľmi sú náboženské sekty, čo sú organizované skupiny religiózne zameraných ľudí s dogmaticky nekonvenčnými názormi na úlohu a postavenie človeka v spoločnosti, založenými na kulte osobnosti, s výraznou psychickou manipuláciou osobnosti,

zamerané na rozloženie osobnej identity jednotlivca, vedúcej k vytvoreniu duševného otroctva a absolútnej závislosti od sekty (Chmelík, 2001)

Všetky formy nacionalizmu sa prejavujú extrémistickým správaním jej členov alebo priaznivcov. Ide väčšinou o sekty, prípadne náboženské hnutia, ovplyvnené náboženským zameraním, ktoré sa prejavuje v psychickej manipulácii s ľuďmi, psychickým násilím, alebo inou formou násilia alebo iným závažnejším porušovaním právneho poriadku.

V sektách sa nič násilne neprikazuje a nezakazuje, hovorí sa tu, čo je správne a čo nie je správne. Apeluje sa na slobodu človeka, na jeho vedomie a dobrovoľnú poslušnosť a oddanosť sekte. Ide o skrytú psychickú manipuláciu. Psychické násilie zväčša cielene a programovo ochromuje schopnosti jedlica samostatne konať a ničí jeho individualizmus, narúša vzťah jedinca s vonkajším svetom. Totalitné riadenie sekty vedie k nepredvídateľnosti jednania sekty, je zneužívaný fyzický a psychický potenciál zvyčajne mladých ľudí, je deformovaný vývoj detí, u niektorých siekt dochádza k vyzbrojovaniu jej členov, jedinec je obmedzovaný vo svojom prejave. Sekty využívajú najmodernejšie psychologické techniky.

Politicky orientovaný extrémizmus je zdrojom mnohých sporov a kontroverzií. Akademická obec sa mu vyhýba pre jeho ľahkú zneužitelnosť, používaný býva najčastejšie v mediálnej a politickej praxi. V zásade označuje akékoľvek aktivity smerujúce proti systému, s cieľom nahradiť tento systém systémom celkom odlišným (Charvát, 2007).

Politický extrémizmus je extrémizmus, ktorého odchylenie od všeobecne zavedených, a v aktuálnej dobe prijímaných noriem, má podobu politického programu s výraznými prvkami názorovej neznášanlivosti a odmietania kompromisných riešení. Je manifestovaný ako radikálne až militantné odmietanie politiky štátu alebo ústavného poriadku, a to aj za použitia násilia (Chmelík, 2001).

V posledných desaťročiach sa predmetom intenzívneho mediálneho, politického a akademického záujmu stala problematika futbalového chuligánstva, prípadne ďalších negatívnych javov spojených s futbalom, ktorými sú rasizmus, xenofóbia, prepojenie s rôznymi formami organizovaného zločinu a pod. Futbalové chuligánstvo je na našom území oveľa menej nebezpečné ako v niektorých ďalších krajinách, netreba ho však podceňovať. Z anglického prostredia, v ktorom futbalové chuligánstvo vzniklo, pochádza

vymedzenie niektorých základných pojmov, ktoré sú prijímané i v ostatných častiach sveta. Samotné slovo chuligán vzniklo v 19. storočí v Londýne, zrejme podľa neadaptívnej írskej imigrantskej rodiny menom Hooligan alebo Houlihan, a pomenovanie chuligánstvo sa začalo používať pre označenie kriminálneho alebo výtržníckeho chovania. Preto sa stal vhodný i pre vymedzenie niektorých negatívnych javov spojených s futbalom. Dôležité je odlíšenie futbalových chuligánov od ostatných osôb, ktoré sledujú futbalový zápas. V tomto kontexte je možné vymedziť tri veľké skupiny: futbalový divák, futbalový fanúšik, futbalový chuligán (Mareš a kol., 2004).

3 Prejavy násilia, extrémizmu a jeho formy

Extrémizmus sa stáva predmetom záujmu kriminológie v okamihu, kedy je spáchaná trestná činnosť, ktorá je prejavom rasovej, národnostnej, politickej či náboženskej neznášanlivosti.

Prejavy extrémizmu sú doteraz prevažne koncentrované do vzájomných napadnutí skinhedov a Rómov, anarchistov a iných. Obvykle sú to verbálne prejavy – fašistické heslá a pozdravy. Spravidla ide o spontánne jednanie, o reakcie na vzniknutú situáciu, na momentálny podnet a tomu zodpovedajú i spáchané trestné činy. Nezanedbateľným činiteľom, ktoré podporujú extrémistické prejavy, je alkohol.

Podľa Chmelíka (2001) značný podiel na extrémistických jednaniach má tzv. situační extrémizmus, t.j. jednanie vyvolané hádkou medzi rôznymi jednotlivcami, ktorá je riešená za účasti ďalších extrémisticky naladených prívržencov tej či onej strany.

Medzi charakteristické črty extrémizmu patrí jeho ideová motivácia a vo väčšine prípadov absencia hmotných pohnútok. To znamená, že páchatel' sa nechce obohatiť a je odhodlaný aj obetovať sa. V tomto sa extrémizmus líši od ostatných kriminálnych trestných činov, ktoré vychádzajú z egoistických záujmov, ako napríklad uspokojovanie pudových potrieb, dosiahnutie hmotného zisku alebo získanie moci.

Nie všetky rasistické, xenofóbne a antisemitské prejavy a postoje extrémistov sú dávané najavo otvorene. Často sú skryté za heslami o vlastenectve a patriotizme, prostredníctvom ktorých sa snažia extrémisti osloviť širšiu verejnosť. Apelujú na národnú hrdosť, tradície a odkaz velikánov. Týmito velikánmi, ktorých odkaz treba nasledovať, sú myslení ľudia ako Adolf Hitler, Benito Mussolini, Rudolf Hess, či v slovenských

pomeroch Andrej Hlinka a Jozef Tiso. História je prekrúcaná, a z kontextu historických diel sú vytrhávané fakty podporujúce rasistické teórie a postoje.

Častými prejavmi rasizmu sú prejavy futbalových chuligánov:

1. Hlásenie rasistických názorov na hráčov odlišnej farby pleti (napr. čierny hráči nemajú žiadnu výdrž, černosi nevedia hrať v blate, pri snežení, pri zhoršených poveternostných podmienkach a pod.), ktoré sú v rasistickej scéne ustálenými stereotypmi.
2. Rasistické nadávky, znevažujúce prejavy (bučanie, pískanie pri dotyku takéhoto hráča s loptou, vydávanie opičieho škriekania na hráčov tmavej pleti, hádzanie banánov, šupiek od banánov alebo búrskych orieškov na černochoch, čo má naznačovať, že sú opice a pod.), vyhrážanie alebo priame fyzické útoky proti hráčom odlišnej farby pleti.
3. Používanie rasistických hesiel (vrátane mien známych rasistov), chorálov a symbolov, a to verbálne alebo na transparentoch, v chuligánskych časopisoch alebo na ich internetových stránkach, vrátane chatu (časté je i používanie nacistických a neonacistických motívov, ktoré obsahujú implicitné rasistické prvky) (Mareš a kol., 2004).

Ďalšími prejavmi rasizmu je rasová diskriminácia a rasové násilie.

Rasová diskriminácia je proces odlišovania, vnímania rozdielov a tiež výsledky tohto procesu. Zvláštnym prípadom je sociálna diferenciacia. Jedná sa o neoprávnené rozlišovanie jedincov alebo skupín na základe ich príslušnosti k určitej biologickej (rasovej) či sociálnej (profesijnej, politickej, náboženskej...) kategórii a zvýhodňovanie jednej oproti druhej. Diskriminácia má rôzne formy nevhodného zaobchádzania a často slúži ako proces alebo forma sociálnej kontroly na udržovanie sociálnej dištancie medzi sociálnymi kategóriami alebo skupinami.

Rasová diskriminácia zahŕňa dva druhy tohto správania sa. Diskrimináciu úmyselnú (vedomú) a diskrimináciu štruktúrnú. Obsahom prvého druhu správania sa je úmyselné správanie smerujúce k jednotlivému príslušníkovi diskriminovanej skupiny s konkrétnym obsahom (napr. upieranie určitého zamestnania). V druhom prípade je diskriminácia jednotlivcov určitými systémami, pretože tieto nepočítajú s ich odlišnosťami a možnosťami (napr. vzdelávací systém, ktorý neberie do úvahy jazykové možnosti Rómov).

Rasové násilie je úmyselné ublíženie na zdraví niekoho pre jeho národnosť alebo rasu, spôsobenie ťažkej ujmy na zdraví niekoho pre jeho národnosť alebo rasu, čiastočné alebo úplné zničenie niektorej národnej, etnickej alebo rasovej skupiny, spôsobenie škody veľkého rozsahu niekomu pre jeho národnosť alebo rasu. Je to násilné chovanie, v zmysle fyzického násilia, s rasovým motívom, ktorého objektom je neindividualizovaný príslušník odlišnej rasovej skupiny. V prípadoch rasového násilia je podstatné, že nejde o konkrétnu obeť, útočník napáda odlišnú rasu a obeť je akokoľvek z tejto skupiny zameniteľná. Do tejto kategórie patrí celá škála násilného správania sa - zabitie, ublíženie na zdraví, spôsobenie škody veľkého rozsahu, použitie rôzneho druhu násilia, genocída a pod. (Šišková, 1998).

Extrémizmus možno rozdeliť podľa dvoch základných hľadísk:

1. Podľa objektov napadnutia na extrémizmus:
 - a) útočiaci na ústavnosť a štátne zriadenie,
 - b) hrubo narúšajúci občianske spolužitie,
 - c) útočiaci na život a zdravie občanov,
 - d) rasovo motivovaný.

2. Podľa formy konania na extrémizmus:
 - a) verbálny (slovné útoky),
 - b) násilný (brachiálny),
 - c) grafický (mediálny).

Verbálne útoky - podstatou tejto formy je útok na práva a slobodu občanov bez priameho kontaktu s napadnutou osobou, zahŕňajúce slovné napádanie, prenasledovanie obeti spojené s nadávkami a vyhrážaním a pod. Sú páchané v prevažnej miere skupinou páchatel'ov až davom. Najčastejšie spôsoby páchania verbálnych útokov sú prenášané fašistické pozdravy SIEG HEIL sprevádzané zdvihnutou pravicom, slovné urážky a napádanie občanov pre ich rozdielnu farbu pleti, rasovú odlišnosť, príslušnosť k inému národu a pod. Veľmi často sú sprevádzané ničením majetku a rôznych objektov.

Brachiálne útoky - hlavným znakom násilných útokov je narastajúca brutalita prejavujúca sa ako proti telesnej integrácii občana, tak aj proti majetku. Spoločným

znakom všetkých násilných útokov je agresivita, prostredníctvom ktorej páchatelia vyjadrujú svoj nepriateľský a nenávisťný postoj proti rasovo, etnicky, národnostne odlišným alebo nábožensky zmýšľajúcim občanom. Základnými prejavmi sú fyzické alebo psychické násilie až teror, násilie vyjadrované vo forme vyhrážok alebo priame násilie páchané na osobe a majetku. Psychické násilie sa prejavuje väčšinou pri podchodoch mestom, pri ktorých sú vykrikované fašistické heslá, vyhrážanie zabitím alebo inou vážnou ujmom. Je určené minoritnej skupine obyvateľstva.

Grafická forma – ide o vydávanie rôznych časopisov, tzv. zinov alebo fanzinov, vylepovaním plagátov, tvorbou rôznych symbolík, grafických alebo iných zástupných znakov, typických pre to ktoré extrémistické hnutie. Zvyčajným motívom grafických prejavov sú symboly fašizmu a nacizmu alebo iné symboly, ktoré vyjadrujú alebo v histórii spoločnosti vyjadrovali odpor a nenávisť k rasovej, nábožensky, národnostne alebo inak odlišnej komunite. Najčastejším grafickým prejavom je fašistická svastika (hákový kríž), rôzne fašistické reálie, symbolika KU-KLUX-KLANU a ďalšie.

Jednotlivé formy prejavu extrémizmu sa zvyčajne navzájom dopĺňajú (Chmelík, 2001).

3.1 Charakteristika z trestnoprávneho pohľadu

3.1.1 Vnútroštátna právna úprava

Ústava SR, prijatá v septembri roku 1992, zakotvila rovnosť všetkých ľudí bez ohľadu na ich pohlavie, rasu, farbu pleti, národnosť, náboženské vyznanie, sociálny status a zakázala ich zvyhodňovanie alebo znevýhodňovanie z týchto dôvodov. Rovnako bolo ustanovené, že členovia všetkých etnických menšín majú právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladať a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie.

Na základe tlaku zo zahraničia a zo strany slovenských mimovládnych organizácií (MVO) sa polícia začala vážnejšie zaoberať rasovo motivovanou kriminalitou. Na zlepšenie súčasnej situácie boli podniknuté viaceré opatrenia a je badať viditeľnú zmenu postoja k tomuto druhu trestnej činnosti zo strany polície. Polícii sa podarilo rozložiť

a odhaliť viaceré organizované skupiny extrémistov a množstvo lídrov takýchto skupín bolo za svoje aktivity postavených pred súd.

Za rasovo motivovanú trestnú činnosť označujeme jednanie v základnej skutkovej podstate trestných činov:

- hanobenia národa, rasy,
- podnecovania k národnostnej a rasovej nenávisti,
- genocídy,
- podpory propagácie hnutí smerujúcich k potláčaniu práv a slobôd občanov,
- obmedzovania slobody vyznania.

Trestné činy spáchané z rasových pohnútok vykazujú vysokú spoločenskú nebezpečnosť, ktorá má vplyv na zvýšenie trestnej sadzby za spáchaný trestný čin. Jedná sa o nasledovné trestné činy:

- násilie proti skupine obyvateľov a jednotlivcovi,
- vražda,
- ublíženie na zdraví,
- vydieranie,
- poškodzovanie cudzej veci (Chmelík, 2001).

3.1.2 Nedostatky súčasnej právnej úpravy

V oblasti rasizmu a problematike trestno-právneho postihu páchatel'ov rasovo a extrémisticky motivovaných skutkov sa zistilo, že pri aplikácii vyššie uvedených ustanovení trestného zákona sa vyskytuje viacero problémových okruhov. Jedná sa o nasledovné:

- a. nedostatočná aplikácia existujúcich ustanovení v T.Z. a nesprávna kvalifikácia takéhoto konania zo strany orgánov činných v trestnom konaní,
- b. nevyužívanie všetkých dostupných dôkazných prostriedkov,
- c. chýbajúca presnejšia právna úprava niektorých typov konania,
- d. definícia niektorých pojmov v trestnom práve (Milo, 2007)

Podľa objektov napadnutia môžeme rasovo motivovanú trestnú činnosť rozdeliť do troch základných skupín:

1. útoky proti Rómom alebo proti ich majetku,
2. útoky zamerané antisemitsky,

3. útoky proti cudzincom s odlišnou farbou pleti, s odlišným náboženstvom alebo národnosťou proti ich majetku (Chmelík, 2001).

4 Sociálny vplyv, výchova mládeže

Vzhľadom na vekové rozpätie pravicových extrémistov sú školy miestom, kde sa väčšina z nich prvý raz stretne s myšlienkami nenávisť k iným rasám, s neonacizmom, ideológiami vyzdvihujúcu bielu rasu nad ostatné.

Sociálna prevencia je všeobecnou prevenciou všetkých sociálno-patologických javov. Jej podstatou je vytváranie priaznivých spoločenských podmienok v oblasti ekonomickej, sociálnej, kultúrnej, výchovno-vzdelávacej, v oblasti zamestnanosti, využívania voľného času, rastu životnej úrovne, duchovného rozvoja, humanizácie a skvalitňovania spôsobu života spoločnosti ako celku, sociálnych skupín, ako aj socializácie, resocializácie a sociálnej integrácie jednotlivca. Ide o to, aby sa človek nestal páchatelom trestného činu, alebo aby v páchaní trestnej činnosti nepokračoval.

4.1 Škola ako sociálny aspekt vo výchove

Napriek zvýšenému výskytu prejavov extrémizmu na školách pedagógovia nevenujú tomuto problému dostatočnú pozornosť, hoci mnohí ich žiaci nosia do škôl oblečenie so symbolikou prejavujúcou sympatie k nacizmu, hajlujú na chodbách a distribuujú medzi spolužiakmi materiály so skinhedskou tematikou. Mnohokrát je to spôsobené neznalosťou, nezáujmom či podceňovaním nebezpečenstva, ktoré takéto prejavy predstavujú. Ak však takéto prejavy zostanú na školách nepovšimnuté, môže to ich páchatelov len povzbudiť k ďalším podobným prejavom, ktoré však už nemusia zostať len v slovnej rovine, ale môžu mať podobu priamych fyzických útokov na tých, čo sú iní a podľa názorov skinhedov menejcenní. Preto ak sa vyskytne u žiakov takéto chovanie, treba ho riešiť hneď v zárodku a nepodceňovať ho. Riešením je postupovať na viacerých úrovniach:

- kontaktovať rodičov a upozorniť na správanie dieťaťa, rodičov treba žiadať, aby sa snažili s dieťaťom rozprávať o tom, prečo sa tak chová, ako sa k týmto myšlienkam dostalo, mali by sa mu snažiť vysvetliť, prečo je to nesprávne,

- ak je u žiaka podozrenie na sympatie k fašizmu, rasizmu, neonacizmu je potrebné konfrontovať jeho názory s názormi opačnými a prinútiť ho, aby sa otvorene prejavil a vyjadril, prečo tak zmýšľa, len tak je možné pracovať na zmene jeho postoja a vyvrátiť jeho nesprávne presvedčenie,
- prípad riešiť v spolupráci so školským psychológom,
- keď sa prejavy opakujú a žiak na vplyv rodiny, školy, ani psychológa nereflektuje, je žiaduce kontaktovať políciu, ktorá žiaka vypočuje, mnohokrát už samotný fakt, že takéto chovanie je vyšetrované políciou, má dostatočne odstrašujúci účinok aj na ostatných, aby sa ďalšie prípady neopakovali,
- zorganizovať premietanie filmov v triede, kde sa takéto prejavy vyskytli (Milo, 2007).

Pri práci s deťmi a mládežou sa uplatňuje niekoľko metodických postupov:

- DISKUSIA s možnosťou prezentovať rôzne stanoviská, kultivovanie prejavu (jeho štruktúry, spôsobu prednesenia), počúvanie názorov druhých,
- PRIAMY VÝKLAD - POSKYTOVANIE INFORMÁCIÍ o iných kultúrach,
- MODELOVÉ SITUÁCIE so skupinou, veľmi dôležitá je spätná väzba, vyhodnotenie modelových situácií, s vyjasnením pocitov všetkých zúčastnených, s diskusiou o tom, čo bolo pre nich nové, užitočné, čo sa im nepáčilo a robilo im problém,
- POUŽITIE VIDEOPROGRAMU ALEBO INÝCH NÁZORNÝCH POMÔCOK s následnou diskusiou (Šišková, 1998).

4.2 Spoločnosť ako faktor ovplyvňovania mládeže

Pri výchove detí a mládeže nemôžeme vynechať spoločenskú situáciu. Súčasná európska aj americká kultúra sa nachádza v kríze, ale nemusí byť vnímaná iba negatívne. Často sa hovorí o strate hodnôt, tradičné hodnoty sú spochybnené, nové nie sú zakotvené. Chýba poriadok, na ktorý by sa dalo spoľahnúť. Žijeme rýchlo, všetko sa akceleruje, aj vývoj biologických potrieb, človek nie je schopný sa na rýchle zmeny adaptovať. Dôraz je kladený na súčasnosť, oceňovaná je mladosť, nie je čas pomyslieť na to, kto sme, čo chceme a kam ideme. Mení sa pojem vzdialenosti ako v oblasti fyzikálneho, tak duševného priestoru (vzťahov). Vplyvom cestovania, televízie, internetu - všetko je dosiahnuteľné

hneď bez rozdielu. Človek žije v umelom svete, je manipulovaný, reklama vytvára pseudopotreby. Umelá realita ovláda človeka aj jeho vzťahy, vytvára sa jednotná kultúra. Vedecký a technický rozvoj nejde ruka v ruke s vývojom morálky, mravnosť je často prekážkou. Človek si v takomto svete nerozumie, ohrozuje sa viac ako inokedy. Druhý pre neho prestáva existovať ako subjekt, stáva sa objektom, jeho hodnota závisí od toho, nakoľko uspokojuje jeho potreby. Hovoríme o probléme s tvorením identity, ktorého súčasťou je i vedomie príslušnosti k rodine, rodu, druhu. S chýbajúcim vedomím vzniká v spoločnosti chaos, jedinec sa snaží identitu získať ohraňovaním sa, dochádza k anonymnému prejavu násilia, zabíjania, k netolerancii ku všetkému, čo je odlišné, čo je nepochopiteľné.

Vzťah dospelých k dospievajúcim taktiež ovplyvňuje ich psychiku. V období dospievania dochádza k urýchlenu vývoju a zreniu organizmu. Markantné zmeny sú sprevádzané zmenami psychickými – duševný vývoj vstupuje do vrcholných fáz, môže sa zdať, že dieťa sa úplne zmenilo. V skutočnosti všetko to, čo bolo dosiahnuté v skorších obdobiach, dorastá, dozrieva a vytvára nové vzťahy a nové spojenia.

Vzťahu dospievajúcich k dospelým sa tiež vyvíja. V dobe dospievania sa rýchlo rozvíja rozumová zložka osobnosti, predovšetkým schopnosť abstrakcie. Dieťa vie myslieť vo všeobecných pojmoch a kategóriách, svoje poznatky vie využiť a svoje myšlienky vie vyjadrovať prakticky už tak dobre ako dospelý. Dospievajúci si u dospelých najviac zo všetkého cenia úprimnosť. Myslí sa tým určitý vnútorný súhlas medzi cítením, konaním a myslením.

Pre malé deti je autoritou dospelý, postupne však dochádza k diferenciacii, nemožno preto očakávať, ani vyžadovať, aby dospievajúci uznával niekoho ako univerzálnu autoritu. Dospievajúci sú ochotní prijímať naše skúsenosti a názory, ktoré im nevnučujeme, nedávame sa sami za príklad. Nemalo by sa zabúdať pýtať sa na ich názor, pokojne ich vypočuť, ako k svojmu názoru dospeli, diskutovať s nimi, vysvetľovať svoje stanoviská, neurážať sa a neurážať ani ich, ak sú ich názory v rozpore s našimi, treba byť pre nich staršími, skúsenejšími a rozumejúcimi partnermi.

Vrstovníci zohrávajú dôležitú úlohu v určitom vekovom období a dokonca môžu oslabovať rodičovskú autoritu. Prejavuje sa to najmä v otázkach módy, obliekania, účesu, ale aj počúvania hudby, fajčenia. Súhlas alebo nesúhlas skupiny má v tomto období pre dieťa väčší význam ako kedykoľvek inokedy. Pritom platí, že tam, kde stojí autorita rodičov na pevných základoch, neprerastie autorita skupiny zvyčajne tieto znaky

generačnej príslušnosti – podstatné postoje a hodnoty prijíma dieťa od svojej rodiny. Ale tam, kde nie je rodičovská autorita, rastie autorita vrstovníckej skupiny. Dieťa potom hľadá viac podpory u svojich kamarátov a je viac viazané na ich názor ako na názor rodiny.

Sebavedomie dospievajúcich sa dostavuje s prvým úspechom v mladosti, vzbudzuje predstavu, že všetko dokážu a prvý neúspech ich dokáže zraziť do beznádeje. Táto kolísavosť je pre dané vekové obdobie typická. Je to obdobie, kedy sa vedomie vlastnej spoločenskej hodnoty, vlastného „ja“ dotvára a formuje. Neznášajú poznámky týkajúce sa ich novej ľudskej dôstojnosti. Ponižovanie a podceňovanie vidia i tam, kde sa dospelý vôbec nezamýšľal. Búria sa proti všetkému, čo vnímajú ako vtieranie sa do ich intimity, podráždene reagujú na starostlivosť. Nedotknuteľnosť, podráždenosť, precitlivenosť mladých ľudí znamená, že je v ich živote viac napätia a viac úzkosti ako predtým, a že zatiaľ neboli vynucované účelné a vyspelé obranné spôsoby (Šišková, 1998).

4.3 Prevencia násilia

V prevencii násilia je potrebné poznať hlavné smery boja proti extrémizmu.

Nerovnomerný ekonomický, sociálny a kultúrny rozvoj jednotlivých regiónov, ako aj postupné zakladanie pobočiek radikálnych extrémistických organizácií zo západoeurópskych krajín, najmä po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie, môžu ovplyvniť rozmach prejavov extrémizmu v nasledujúcich rokoch. Tieto organizácie totiž majú dobré finančné zázemie, ako aj skúsenosti z otvorených stretov s mocenskými orgánmi štátu.

Z uvedeného dôvodu je potrebné sa vo všeobecnosti v boji proti extrémizmu zamerať na nasledovné problémy:

- systematické a dôkladné preventívne pôsobenie na všetkých stupňoch základných a stredných škôl,
- vzdelávanie pedagógov, zamestnancov úradov v rámci rezortu ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, ako aj pracovníkov ostatných rezortov, ktorí participujú na výchove mládeže,
- systematické monitorovanie extrémisticky zameraných jednotlivcov, skupín a hnutí a včasné predchádzanie protiprávnemu konaniu,
- nulová tolerancia pre páchatel'ov trestných činov s extrémistickým prvkom,

- zefektívnenie spolupráce medzi zainteresovanými rezortmi a medzi mimovládnyimi organizáciami na úseku boja proti prejavom extrémizmu,
- zamedzenie prenikania vplyvov extrémizmu zo zahraničia,
- koordinácia aktivít v boji proti extrémizmu so zahraničím, s medzinárodnými organizáciami a politickými orgánmi štátov EÚ (www.minv.sk, [online])).

4.4 Organizácie bojujúce proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a intolerancii

UNITED predstavuje najväčšiu protirasistickú sieť. Pracuje na základe dlhodobých kampaní a stálych termínov demonštrácií, napríklad pri príležitosti Medzinárodného boja proti rasizmu a Európskeho týždňa boja proti rasizmu. Ďalšími dňami, keď sa aktivizujú protirasistické organizácie sú 20. jún – Medzinárodný deň utečencov a 9. november – Medzinárodný deň boja proti fašizmu a antisemitizmu. Úspešné boli kampane One Race – Human Race, Open Borders – Open Minds. UNITED sa zapája veľkou mierou do ochrany rovnakých práv pre Rómov a organizuje pre svojich členov konferencie s cieľom odovzdať si skúsenosti a plánovať činnosť do budúcnosti (Mendelová, 2004).

V rámci Európskeho týždňa boja proti rasizmu každoročne upozorňujú protirasistické organizácie na potrebu odstrániť rasistické prejavy nielen v spoločnosti, ale aj v legislatíve. Problém netolerancie nie je aktuálny iba v marci, ale počas celého roka a týka sa všetkých krajín a každého človeka. Európska únia monitoruje situáciu v oblasti rasizmu a ovplyvňuje členské štáty, aby každému zabezpečovali jeho práva bez ohľadu na jeho farbu pleti, pohlavie, vierovyznanie či sexuálnu orientáciu. Mimovládne organizácie sa usilujú vzájomnou spoluprácou prispievať k apelovaniu na verejnosť, aby nezostala voči problému rasizmu ľahostajná (Mendelová, 2004).

Hlavy štátov a vlád, ktoré sa zúčastnili na samite vo Viedni v roku 1993, prijali Deklaráciu a Akčný plán proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a intolerancii a rozhodli sa založiť Európsku komisiu proti rasizmu a intolerancii (ECRI). Komisia pracuje na posilnení právnych a politických garancií proti všetkým formám rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a s tým súvisiacej neznášanlivosti. Vyhodnocuje účinnosť doteraz prijatých národných aj medzinárodných opatrení, s výhľadom na ich prípadné posilnenie, a podnecuje vhodné aktivity na miestnej, národnej a európskej úrovni. Komisia presadzuje

individuálny prístup, teda ku každému štátu Rady Európy pristupuje na rovnakom základe (Mendelová, 2004).

Európske stredisko pre monitorovanie rasizmu a xenofóbie (EUMC) bolo založené v roku 1997 Radou Európy. Hlavným cieľom strediska je poskytnúť Európskej únii a jej členským štátom objektívne, spoľahlivé a v rámci Európy porovnateľné údaje o rasizme, xenofóbii a antisemitizme, s cieľom pomôcť prijať opatrenia, alebo vytvoriť postupy v rámci príslušných oblastí právomocí. Zhromažďuje, zaznamenáva a analyzuje informácie a dáta a robí výskum, ktorý sa týka rozsahu, vývoja, príčin a dôsledkov rasizmu a xenofóbie, najmä v oblasti voľného pohybu osôb, informácií a médií, výchovy a vzdelávania mládeže, sociálnej politiky, voľného pohybu tovaru a kultúry (Mendelová, 2004).

Sieť európskych mimovládnych organizácií bojujúcich proti rasizmu (ENAR) vo všetkých členských krajinách EÚ je najvýznamnejším výsledkom roku 1997, ktorý bol Európskym rokom boja proti rasizmu. ENAR je predurčený bojovať proti rasizmu, xenofóbii, antisemitizmu a islamofóbii, propagovať rovnosť občanov EÚ a ľudí z tretieho sveta a spájať regionálne iniciatívy s európskymi iniciatívami. Hlavnými aktivitami ENAR-u sú občianska kampaň s cieľom dosiahnuť rovnaké práva pre všetkých občanov legálne žijúcich v členských štátoch krajinách EÚ, monitorovanie zavádzania rasovej smernice do národnej legislatívy, monitorovanie a lobovanie za prijatie dokumentu „Framework Decision on Racism and Xenophobia“ a podpora zavedenia smerníc o zamestnanosti. ENAR nechce monitorovať iba zákony Európskej únie, ale ovplyvniť aj tvorbu politiky a európskych kampaní. Dôkaz kladie aj na interkulturálne vzdelanie (Mendelová, 2004).

Ľudia proti rasizmu sa začali podieľať na aktivitách futbalu proti rasizmu aj spoluprácou s FARE (Football against racism in Europe), sieťou mimovládnych organizácií zaoberajúcich sa antirasistickými aktivitami vo futbale. FARE sa usiluje bojovať proti rasizmu prostredníctvom futbalu. Práve futbalové štadióny sú miestom, kde dochádza k prejavom rasizmu. V rámci futbalových zápasov začali v niektorých krajinách pred ich začiatkom futbalisti dávať červenú kartu. Zdvihnutím karty s nápisom Daj rasizmu červenú kartu sa tak pripojili k tomu, aby bol futbal o podávaní športových výkonov a potešení z hry. Vo Veľkej Británii je veľmi úspešná kampaň Kick it out. V roku 1993 ju

rozbehla komisia pre rasovú rovnosť s Profesionálnou futbalovou asociáciou. Ľudia proti rasizmu sa v spolupráci s FARE spojili s rakúskymi futbalistami a výsledkom bol projekt pod názvom Fair Play Across the Bore (Mendelová, 2004).

Aktivity UEFA a FIFA – okrem medzinárodných medzivládnych organizácií sa pochopiteľne futbalovým násilím a rasizmom pri futbale zaoberajú i transnacionálne futbalové organizácie. V Európe ide predovšetkým o Union of European Football Associations - UEFA, ktorá bola založená v roku 1954 a od prvých výraznejších konfliktov na štadiónoch a mimo nich sa v spolupráci s národnými zväzmi snaží zlepšiť situáciu na štadiónoch a mimo nich. Disponuje rôznymi kontrolnými a sankčnými opatreniami, katalógmi s jednotlivými typmi prehrškov hráčov a divákov. Problémy rieši predovšetkým Kontrolná a disciplinárna komora UEFA. Napr. v roku 2002 generálny tajomník UEFA Gerhard Aigner prehlásil, že pre rasizmus nie je vo futbale miesto a každý futbalista musí pomáhať v boji proti rasizmu (UEFA 2002).

Medzinárodná federácia futbalových zväzov (Fédération Internationale de Football Association - FIFA), ktorá vznikla v roku 1904 a v súčasnosti má cez 190 členov z celého sveta, sa problémami hooligansmu a futbalového rasizmu zaoberá. Spolupracuje pri tom s regionálnymi a národnými zväzmi a s vládnyimi orgánmi, vrátane polície (Mareš a kol., 2004).

Ak chceme vychovávať deti a mládež k tolerancii, znamená to, že si prajeme ovplyvňovať ich postoje. Postoje majú tri základné atribúty:

- vzťahujú sa k niečomu,
- sú pozitívne, neutrálne alebo negatívne,
- majú určitú intenzitu.

Návrh postupu pri výchove k rasovej znášanlivosti:

- viesť dospievajúcich k ujasneniu vlastných postojov voči iným národnostiam a rasám, podporiť pozitívne postoje, porozumieť negatívnym, nezostať len pri konštatovaní, ale ísť ďalej, hľadať korene negatívneho postoja – často to býva strach, negatívna skúsenosť, strach z kriminality určitej kultúry,
- informovať o etniku, o ktoré sa mládež najviac sa zaujíma, alebo ku ktorému má najproblematickejší vzťah,
- usporiadať sériu besied, priblížiť v nich etnikum, viesť k porozumeniu,

- usporiadať cyklus seminárov pre učiteľov, využiť formy sociálne psychologického výcviku, sústrediť sa nie len na získavanie informácií, ale aj na vlastný prežitok, ujasnenie vlastných postojov (Šišková, 1998).

Každý človek sa môže určitým spôsobom pričiniť o to, aby zmenšil nebezpečenstvo, ktoré predstavujú praví extrémisti pre spoločnosť. Závisí od každého z nás, brániť základné hodnoty našej demokracie a rozhodne jedného z nás, brániť základné hodnoty našej demokracie a rozhodne vystupovať proti nenávisti, vyčleňovaniu, rasizmu a intolerancii (Milo, 2007).

Problematika boja proti prejavom násillia, intolerancie a extrémizmu v spoločnosti je úlohou pre politikov, pedagógov, právnikov, sociológov a sociálnych pracovníkov, ale aj policajtov. Ministerstvo vnútra a Policajný zbor, podobne ako všetky ostatné inštitúcie, môžu však plniť len časť týchto úloh. Dôslednou a včasnou realizáciou zistených prípadov protiprávneho konania s prvkami extrémizmu môže Policajný zbor výraznou mierou eliminovať. Ako nasvedčujú zahraničné skúsenosti, určite nie je možné tieto negatívne javy odstrániť zo života spoločnosti úplne, ale vhodným pôsobením sa dajú eliminovať na prijateľnú úroveň, a tým aj zabezpečiť ich dostatočnú kontrolu. Súčasne je potrebné si uvedomiť nebezpečenstvo prerastania malých incidentov s prvkom extrémizmu, ktoré zostanú nepovšimnuté, do veľkých, riešiteľných len s nasadením maximálneho množstva síl a prostriedkov. Aj preto je nevyhnutné takéto incidenty už v zárodkoch nekompromisne potláčať. Týmto negatívnym javom sa preto musia všetky zainteresované subjekty venovať adresne, na všetkých úrovniach života spoločnosti - v rodinách, na pracoviskách, v školách ako aj v médiách. (www.minv.sk , [online])

EMPIRICKÁ ČASŤ

5 PRÍPRAVA PRIESKUMU

V etape prípravy prieskumu sme si stanovili ciele prieskumu a prieskumné hypotézy. V rámci prieskumu sme použili dve metódy. Pomocou exploračnej metódy pomocou dotazníka, ktorý obsahoval 19 otázok a Osgoodovou technikou sémantickým diferenciálom so 16 položkami.

5.1 Ciele prieskumu

Hlavným cieľom empirickej časti našej bakalárskej práce je komparácia názorov a poznatkov u mladých ľudí o extrémizme a extrémistických skupinách. Ich názory a postoje v danom spoločensko-nežiadúcom jave sme porovnávali z hľadiska pohlavia, veku, miesta bydliska.

Ciele prieskumu:

1. Zistiť, ktoré z extrémistických skupín respondentom prekážajú.
2. Zistiť, aký majú respondenti názor na extrémistické skupiny.
3. Zistiť, čo si respondenti myslia o boji proti extrémizmu a extrémistických skupinách v SR
4. Zistiť, názor respondentov prečo jednotlivci vstupujú do extrémistických skupín.

5.2 Prieskumné hypotézy

1. Predpokladáme, že so zvyšujúcim sa vekom respondentov sa znižuje ich tolerancia voči extrémistickým skupinám.
2. Predpokladáme, že respondenti navštevujúci gymnázium sú menej tolerantní voči extrémistickým skupinám ako respondenti navštevujúci SOU.
3. Predpokladáme, že ženy považujú extrémizmus za nebezpečný vo väčšej miere ako muži.
4. Predpokladáme, že ženy majú väčšiu znalosť o právnej úprave ako muži.
5. Predpokladáme, že respondenti s počtom obyvateľov väčších miest majú znalosť o právnej úprave ako respondenti s počtom obyvateľov menších miest.

5.3 Metódy prieskumu

Terénny zber údajov sme uskutočnili dotazníkovým zisťovaním (viď Príloha A). Túto metódu sme si zvolili, predovšetkým pre získanie informácií od vysokého počtu respondentov vo veľmi krátkom čase. Uskutočnenie tejto metódy vyžaduje relatívne málo času, malý počet spolupracovníkov, malé finančné náklady v porovnaní s použitím iných metód na rovnako veľkom prieskumnom súbore.

Návratnosť dotazníkov bola 100%. Vysoká návratnosť bola spôsobená skutočnosťou, že všetkých respondentov sme získali osobným kontaktom. Dotazník bol nami vypracovaný. Bol určený pre 222 mladých ľudí vo veku 15 – 20 rokov. Prieskum sme realizovali v meste Nitra na stredných školách s maturitou aj bez maturity a na gymnáziách.

Dotazník obsahoval 19 otázok, z ktorých 6 bolo uzavretých, 4 polouzavretých, 3 škálové z toho 1 kontrolná a 6 identifikačných otázok. Celkovo sme pripravili 222 dotazníkov, z ktorých sme vedeli vyhodnotiť všetkých 222.

Úvod dotazníka vysvetľoval cieľ prieskumu, obsahoval žiadosť respondenta o spoluprácu, význam z hľadiska predmetu výskumu a inštrukciu ako postupovať pri vyplňaní. Ubezpečili sme ich, že dotazník je anonymný, a že bude použitý len na prieskumné účely. Poprosili sme ich, aby nám pravdivo odpovedali na položené otázky. Počas vyplňania dotazníka sme boli v triede prítomní. Nestretli sme sa so žiadnymi komplikáciami počas vyplňovania dotazníkov.

Ďalší zber údajov bola Osgoodová technika sémantickým diferenciálom, ktorá sa zakladá na spontánnom hodnotení skúmaného objektu, čo bolo pre nás pojem „extrémizmus“, prostredníctvom respondentov. Sémantickým diferenciálom sme hodnotili skúmaný objekt pomocou 16 položiek, pričom sme využívali bipolárnu rating stupnicu. Počet respondentov, ktorí odpovedali na sémantický diferenciál, bol 75. Využívali sme stupnicu -3 až +3, pričom -3 znamená negatívne vnímanie a +3 naopak pozitívne. Na protiľahlých póloch stupnice sa nachádzali evaluačné položky, tieto položky tvoria antonyma adjektív, ktoré vytvárali základný dichotomický sémantický diferenciál. Spontánne hodnotenie jednotlivých položiek respondentmi sme kvalifikovali a výsledný priemer jednotlivých dichotomických párov sme prepojili pre lepšie grafické vyjadrenie a zrozumiteľnosť vertikálnou spojnicou. V prílohe uvádzame výsledný prieskum sémantického diferenciálu vyhodnotený 75 respondentmi. (viď Príloha B).

5.4 Spracovanie výsledkov prieskumu

Výsledky boli štatisticky spracované za pomoci softvéru SPSS. Na spracovanie sme využili matematické a štatistické metódy – tabuľky a grafy. Pri matematicko – štatistickej analýze získaných dát sme použili prvostupňové triedenie. Na verifikáciu hypotéz sme použili percentuálne vyhodnotenie jednotlivých odpovedí respondentmi a štatistickú metódu χ^2 – kvadrát test nezávislosti. χ^2 – kvadrát test nezávislosti testuje nulovú hypotézu, ktorá vyjadruje nezávislosť premenných. Overuje rozdiely skutočných a očakávaných početností iba náhodné (premenné sú nezávislé), alebo sú príliš veľké nato, aby boli iba náhodné, teda sú štatisticky významné (medzi premennými existuje vzťah). Veľký význam pri overovaní hypotéz má P – hodnota, prostredníctvom ktorej zistíme, či sa nám hypotéza potvrdila alebo nie. Ak je P – hodnota nižšia ako zvolená hladina významnosti (tradične 5% = 0,05) nulová hypotéza sa zamietne. Znamená to, že zistený rozdiel je príliš veľký na to, aby mohol byť dôsledkom náhodného výberu, je teda štatisticky významný – medzi premennými je vzťah. Ak je P – hodnota rovná alebo vyššie ako zvolená hladina významnosti, nulovú hypotézu nemožno zamietnuť. Znamená to, že zistený rozdiel môže byť iba dôsledkom náhodného výberu, nie teda štatisticky významný – medzi premennými nie je vzťah. Pre spracovanie, vyhodnotenie a tabuľkové znázornenie výsledkov získaných z dotazníka sme použili Microsoft Office Word 2003, Microsoft Office Excel 2003 a SPSS.

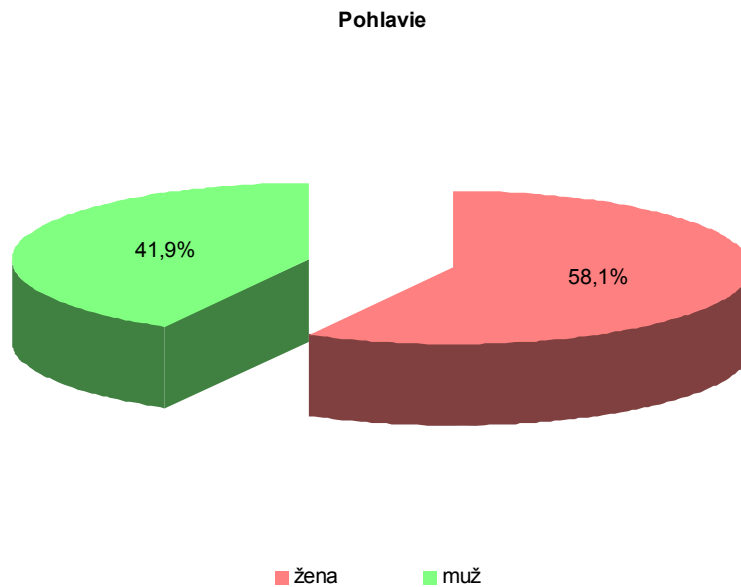
5.5 Výber a charakteristika prieskumného súboru

Výber populácie, z ktorej bol náš prieskumný súbor bol zámerný. Naša práca má názov Pravicový (ľavicový) extrémizmus medzi mládežou a jeho podoby (xenofóbia, rasizmus, predsudky, stereotypy) prípadne jeho sociálna podmienenosť, preto sme si za prieskumný súbor zvolili študentov stredných škôl vo veku 15 – 20 rokov. Prieskum sme realizovali na nami zvolených školách v meste Nitra: Gymnázium Párovce, Hotelová akadémia, Stredná priemyselná škola stavebná, Piaristické gymnázium sv. J. Kalazanského, Stredné odborné učilište na Cintorínskej ulici.

6 PRIESKUMNÁ ČASŤ

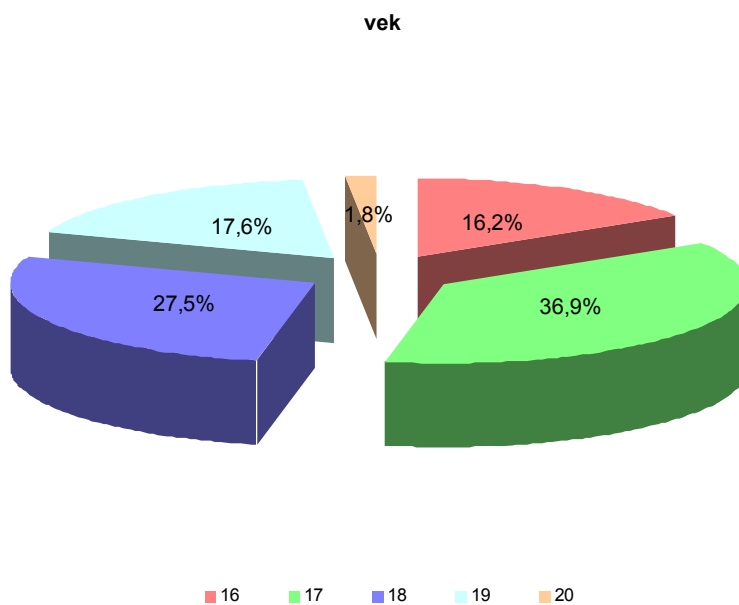
6.1 Charakteristika podľa socio – demografických znakov

1 Grafické vyhodnotenie otázky č. 1

Z celkového počtu respondentov 222 tvorí žien 129 čo je 58,1% a mužov 93 čo tvorí 41,9%.

2 Grafické vyhodnotenie otázky č. 2

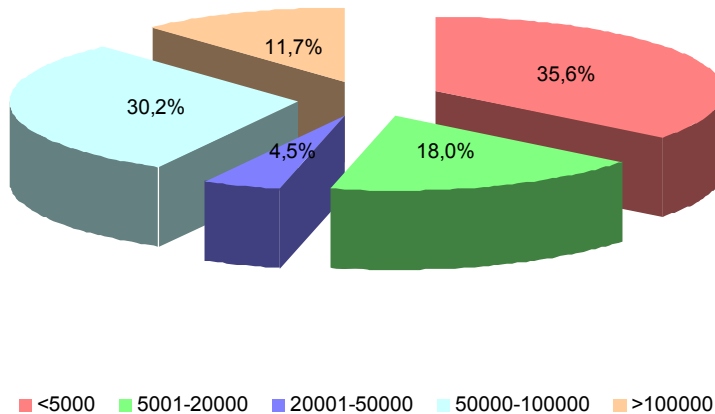

Z celkového počtu 222 respondentov je najväčšie zastúpenie vo vekovej kategórii 17 čo je 82 respondentov a tvorí 36,9%, na druhom mieste je veková kategória 18 rokov so

zastúpením 61 respondentov a na poslednom mieste sú respondenti s vekom 20 rokov čo tvoria 4 respondenti.

3 Grafické vyhodnotenie otázky č. 3

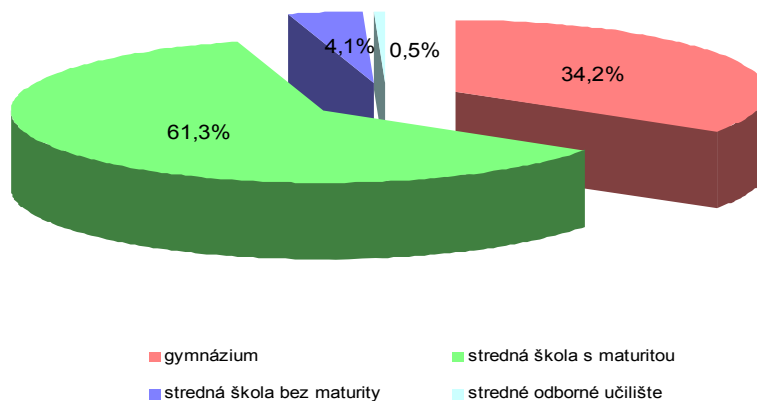
Počet obyvateľov domovského mesta

Najviac respondentov pochádza z obce do 5 000 obyvateľov, čo znázorňuje 35,6%, tak nám uviedlo 79 študentov. Ďalšiu časť tvoria respondenti, ktorí pochádzajú z miest od 50 000 – 100 000 obyvateľov s 30,2% zastúpením, čo je 67 študentov. S najmenším počtom 10 respondentov pochádzajúc z miest s počtom obyvateľov od 20 001 do 50 000, čo je 4,5%.

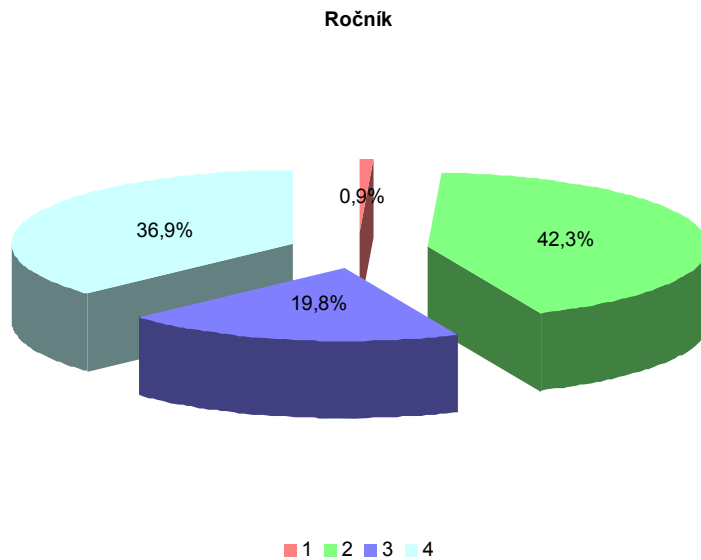
4 Grafické vyhodnotenie otázky č. 5

Typ navštevovanej školy

Z celkového počtu študentov 222 je najviac, tých ktorí navštevujú strednú školu s maturitou a to 61,3%, čo tvorí 136 študentov a na druhom mieste je gymnázium s počtom študentov 76.

5 Grafické vyhodnotenie otázky č. 6

Najviac študentov v počte 94 navštevuje 2.ročník, z celkového počtu 222 študentov. Na ďalšom mieste sú študenti navštevujúci maturitný ročník v počte 82 študentov, čo tvorí 36,9% a na treťom mieste sú študenti zastupujúci 3. ročník s počtom 44 študentov, čo tvorí 19,8%.

6.2 Analýza a interpretácia výsledkov prieskumu

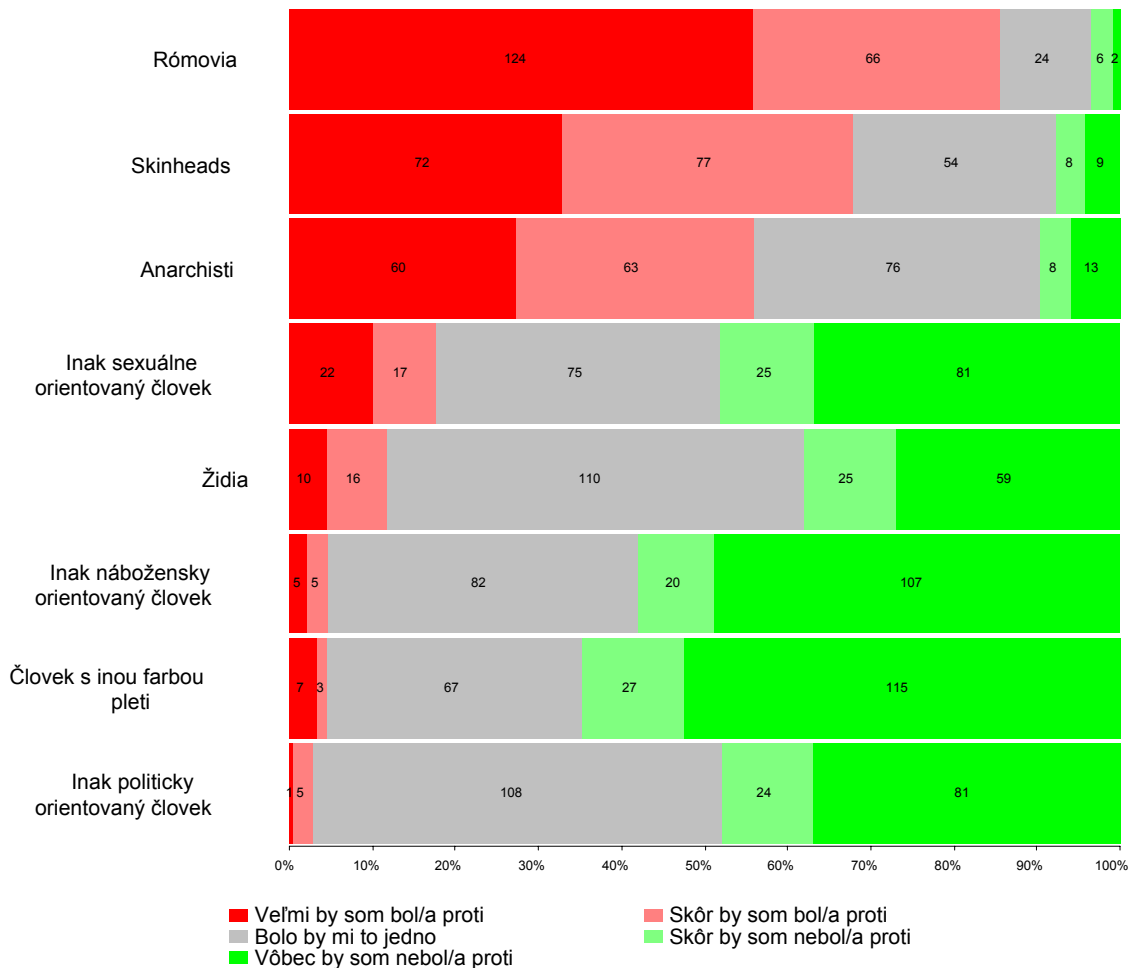
Pri analýze a interpretácii výsledkov prieskumu sme si najskôr vypočítali percentá na základe počtu jednotlivých odpovedí a počtu respondentov v jednotlivých skupinách. Získané výsledky sme spracovali do grafov.

Overenie cieľov prieskumu

Odpovede na otázku, ktoré z extrémistických skupín respondentom prekážajú.

6 Grafické vyhodnotenie otázky č. 10

Prekážajúce extrémistické skupiny

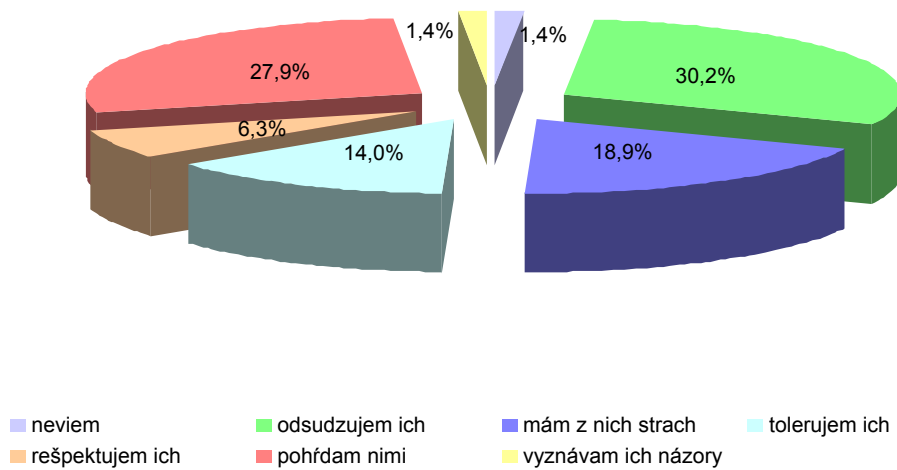

S najväčším počtom 124 respondentov na danú otázku odpovedali, že im najviac prekážajú Rómovia. Na druhom mieste s počtom respondentov 72 sa zhodli, že by im prekážalo hnutie Skinheads. Hnutie Anarchisti, by najviac prekážali 60 respondentom, z celkového počtu 222 respondentov.

Odpovede na otázku, aký majú respondenti názor na extrémistické skupiny.

7 Grafické vyhodnotenie otázky č. 14

Názor na extrémistické skupiny

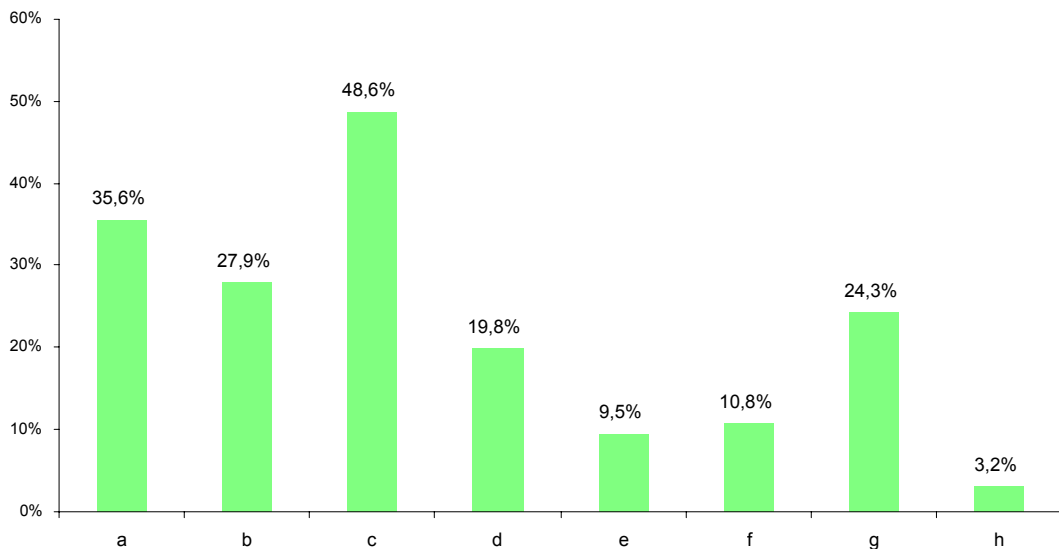

Z celkového počtu 222 respondentov, odpovedalo na otázku, že extrémistické skupiny odsudzujú v počte 67 respondentov, čo je 30,2%. Ďalšou odpoveďou pohrdam nimi, odpovedalo 62 respondentov, čo je 27,9%. A treťou významnou odpoveďou na názor extrémistických skupín odpovedalo 42 respondentov, že majú z nich strach.

Odpovede respondentov na otázku, prečo jednotlivci vstupujú do extrémistických skupín.

8 Grafické vyhodnotenie otázky č. 12

Vstup jednotlivca do extrémistických skupín

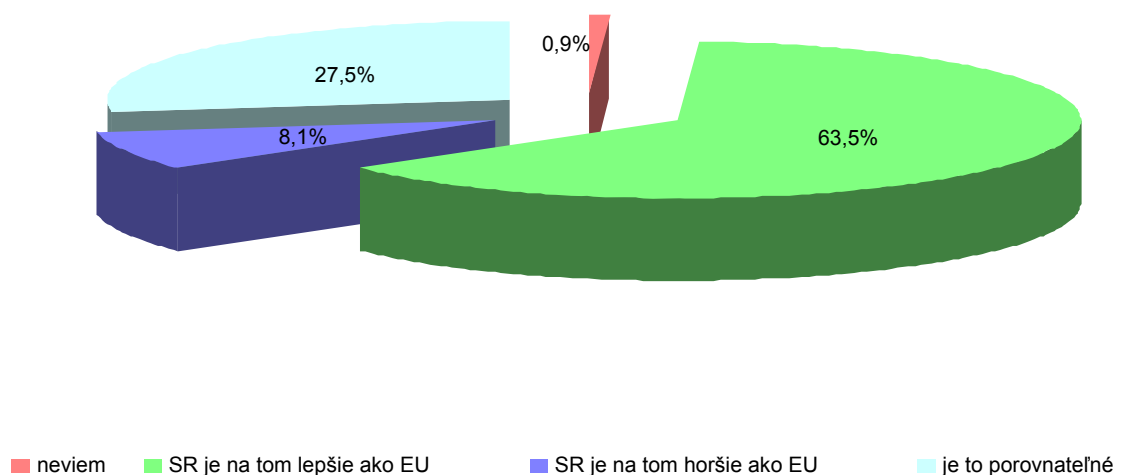

Najpočetnejšou odpoveďou v počte respondentov 108 bola odpoveď nenávisť voči osobám, ktoré patria k iným národným, etnickým, náboženským alebo jazykovým skupinám, z celkového počtu 222 respondentov. Druhou najčastejšie vyskytujúcou sa odpoveďou bola potreba niekam patriť a to v počte 79 respondentov. Významnou odpoveďou potreba seberealizácia prostredníctvom agresivity, páchania násilia odpovedalo 62 respondentov.

Odpovede na otázku, ako je na tom Slovenská republika v boji proti extrémizmu.

9 Grafické vyhodnotenie otázky č. 17

Slovenská republika v boji proti extrémizmu

V boji proti extrémizmu je Slovenská republika, podľa počtu 141 respondentov, na tom lepšie ako štáty Európskej únie, z celkového počtu 222 respondentov. 61 respondentov si myslí, že Slovenská republika v boji proti extrémizmu je porovnateľná so štátmi Európskej únie.

6.3 Verifikácia hypotéz

Pri verifikácii hypotéz sme vychádzali z predchádzajúcej analýzy a interpretácie doteraz získaných výsledkov prieskumu. Na každú výskumnú hypotézu sme si stanovili tzv. nulovú hypotézu, ktorá vyjadruje nezávislosť premenných. K otázkam, ktoré nám súvisia s hypotézami sme si vyrátali P – hodnotu, na základe ktorej môžeme vyhodnotiť, či sa nám danou otázkou hypotéza potvrdila alebo nie. Ak je P – hodnota nižšia ako 0,05 (t. z.

že rozdiely sú štatisticky významné), môžeme zamietnuť nulovú hypotézu. Ak je P – hodnota vyššia ako 0,05 (t. z, že rozdiely sú štatisticky nevýznamné), nemôžeme zamietnuť nulovú hypotézu.

H1: Predpokladáme, že so zvyšujúcim sa vekom respondentov sa znižuje ich tolerancia voči extrémistickým skupinám.

Hypotézu sme overovali pomocou otázok v dotazníku, otázky 2, 14, v ktorých sme sa respondentov pýtali na postoj zaujímajú voči extrémistickým skupinám.

H₀: Tolerancia voči extrémistickým skupinám nezávisí od veku respondentov.

H₁: Tolerancia voči extrémistickým skupinám závisí od veku respondentov.

Tabuľka 1 Tolerancia závisiaca od veku

Vek študenta	Početnosť odpovedí na otázku 14		Spolu
	1,00	2,00	
16,00	28	7	35
17,00	62	20	82
18,00	49	11	60
19,00	31	11	42
Spolu	170	49	219

Hodnota významnosti testovacej štatistiky χ^2 je 0,748 ($\chi^2 = 1,222$; df = 3). Keďže je vyššia ako 0,05, nulovú hypotézu nezamietame. Z nášho prieskumu teda vyplýva, že tolerancia stredoškôľakov v meste Nitra voči extrémizmu sa s rastúcim vekom nemení.

H2: Predpokladáme, že respondenti navštevujúci gymnázium sú menej tolerantní voči extrémistickým skupinám ako respondenti navštevujúci SOU.

Hypotézu sme overovali pomocou otázok v dotazníku, otázka 5 a 14, v ktorých sme sa respondentov pýtali na postoj, ktorý zaujímajú voči extrémistickým skupinám.

H₀: Tolerancia voči extrémistickým skupinám nezávisí od typu navštevovanej strednej školy.

H₁: Tolerancia voči extrémistickým skupinám závisí od typu navštevovanej strednej školy.

Tabuľka 2 Tolerancia závisiaca od typu navštevovanej školy

Typ navštevovanej školy študenta	Početnosť odpovedí na otázku 14		Spolu
	1,00	2,00	
Gymnázium	60	17	77
Stredná škola	103	30	133
Stredné odborné učilište	7	2	9
Spolu	170	49	219

Hodnota významnosti testovacej štatistiky χ^2 je 0,997 ($\chi^2 = 0,007$; $df = 2$). Keďže je vyššia ako 0,05, nulovú hypotézu nezamietame. Z nášho zisťovania vyplýva, že tolerancia stredoškôľakov v meste Nitra voči extrémizmu nezávisí od typu navštevovanej strednej školy.

H3: Predpokladáme, že ženy považujú extrémizmus za nebezpečný vo väčšej miere ako muži.

Hypotézu sme overovali pomocou otázok v dotazníku, otázka 1 a 7, v ktorých sme sa respondentov pýtali na postoj, ktorý zaujímajú voči extrémizmu.

H_0 : Názor na nebezpečnosť extrémizmu nezávisí od pohlavia.

H_1 : Názor na nebezpečnosť extrémizmu závisí od pohlavia.

Tabuľka 3 Nebezpečnosť extrémizmu závisiaca od pohlavia

Pohlavie	Extrémizmus je			Spolu
	nebezpečný	okrajový	minimálny	
žena	101	19	9	129
muž	55	27	11	93
Spolu	156	46	20	222

Hodnota významnosti testovacej štatistiky χ^2 je 0,008 ($\chi^2 = 9,569$; $df = 2$). Keďže je vyššia ako 0,05, nulovú hypotézu zamietame a prijímame alternatívnu. Znamená to, že názor na nebezpečnosť extrémizmu závisí od pohlavia, ženy považujú extrémizmus za nebezpečný viac ako muži

H4: Predpokladáme, že ženy majú väčšiu znalosť o právnej úprave ako muži. Hypotézu sme overovali pomocou otázok v dotazníku, otázka 1 a 18, v ktorých sme sa respondentov pýtali na názor, či je dostatočná právna úprava v boji proti extrémizmu.

H₀: Znalosť právnej úpravy nezávisí od pohlavia

H₁: Znalosť právnej úpravy závisí od pohlavia

Tabuľka 4 Právna úprava závisiaca od pohlavia

Pohlavie	Početnosť odpovedí na otázku 18			Spolu
	áno	nie	nemám znalosť	
žena	5	46	78	129
muž	12	47	31	90
Spolu	17	93	109	219

Hodnota významnosti testovacej štatistiky χ^2 je 0,0002 ($\chi^2 = 16,745$; $df = 2$). Keďže je vyššia ako 0,05, nulovú hypotézu zamietame a prijímame alternatívnu hypotézu. Znamená to, že znalosť právnej úpravy závisí od pohlavia. Muži si myslia, že právnu úpravu poznajú lepšie ako ženy.

H5: Predpokladáme, že respondenti s počtom obyvateľov väčších miest majú znalosť o právnej úprave ako respondenti s počtom obyvateľov menších miest. Hypotézu sme overovali pomocou otázok v dotazníku, otázka 3 a 18, v ktorých sme sa respondentov pýtali na názor, či je dostatočná právna úprava v boji proti extrémizmu.

H₀: Znalosť právnej úpravy nezávisí od počtu obyvateľov bydliska respondenta.

H₁: Znalosť právnej úpravy závisí od počtu obyvateľov bydliska respondenta.

Tabuľka 5 Právna úprava závisiaca od počtu obyvateľov bydliska

Počet obyvateľov miesta bydliska	Početnosť odpovedí na otázku 18			Spolu
	áno	nie	nemám znalosť	
menej ako 20 000	7	47	63	117
20 001 - 100 000	9	27	39	75
viac ako 100 000	1	19	6	26
Spolu	17	93	108	218

Hodnota významnosti testovacej štatistiky χ^2 je 0,009 ($\chi^2 = 13,506$; $df = 4$). Keďže je vyššia ako 0,05, nulovú hypotézu zamietame a prijímame alternatívnu hypotézu. Znamená to, že znalosť právnej úpravy závisí od počtu obyvateľov miesta bydliska respondenta. Obyvatelia väčších miest si myslia, že právnu úpravu poznajú lepšie ako obyvatelia menších miest.

6.4 Vyhodnotenie sémantického diferenciálu

Po vyhodnotení všetkých 75 respondentov som sa z tabuľky sémantického diferenciálu dozvedela, že zo 16 položiek sa vytvorili 4 položky v kladnej časti tabuľky, 11 položiek v negatívnej časti a 1 položka zostala v nulovej hodnote tabuľky.

Z nášho prieskumu sme sa dozvedeli nasledovné, a to že respondenti pojem extrémizmus považujú za vážny spoločenský problém, ktorý sa týka poväčšine veľkých miest a generácie do 25 rokov. Tento fenomén pokladajú respondenti za neakceptovateľný, netolerantný, zaujatý a v neposlednom rade za násilný a deštruktívny jav.

Z nášho pohľadu sa zdá, že mladí ľudia i napriek dospievajúcemu veku zaradili pojem extrémizmus za nebezpečný voči spoločnosti, skupine ľudí či jednotlivcovi.

ZÁVER

Extrémizmus je jedným z najnebezpečnejších javov v spoločnosti, a zároveň ho považujeme za vážny spoločenský problém. Prejavy nenávisti voči príslušníkom iných rás, národov, národností, ale aj náboženstiev a menšinových skupín prinášajú so sebou nebezpečenstvo priameho ohrozenia občanov.

Vyhranený extrémizmus je často sprevádzaný verbálnou alebo fyzickou agresivitou, preto býva mnohokrát deštruktívny, čo sa dotýka nielen hmotného majetku spoločnosti, ale aj psychického a citového prežívania jednotlivca.

Extrémizmus nemusí automaticky znamenať kriminálne konanie, často je mu však pripisované popieranie či porušovanie etických, právnych alebo iných významných spoločenských štandardov. Býva často spájaný s nenávisťou a neznášanlivosťou voči osobám, ktoré patria k iným etnickým, národnostným, náboženským a jazykovým skupinám.

Medzi najviac ohrozené skupiny alebo typy jednotlivcov môžu patriť ľudia z typicky sociálne zlého rodinného prostredia, jednotlivci z nábožensky chladných rodín, túžiaci v dospievaní či rannej dospelosti po naozajstnom a nie iba zvykovom náboženskom živote, odrastajúce deti veľmi autoritatívnych otcov, deti z citovo extrémne chladných rodín. Títo jednotlivci sklamaní alebo neuznávaní svojím okolím, túžiaci po uznaní a naplnení života, potom vyhľadávajú podporu v rôznych skupinách, ktoré sa svojim správaním významným spôsobom odlišujú od všeobecne akceptovaných a zaužívaných stanov. V našom prípade sú to jednotlivci vo vekovej kategórii od 19 do 25 rokov.

Špecifickými skupinami s najviac rozvinutými extrémistickými črtami je hnutie skinheads a hooligans, ktoré ukazujú svoju ideológiu prevažne násilnými činmi. Medzi menej prejavujúce sa extrémistické skupiny môžeme zaradiť radikalistov a anarchistov, ktorí deklarujú svoje názory a myšlienky verbálne. Väčšina jednotlivcov spomínané prejavy neakceptuje alebo ich zamieta, v niektorých prípadoch nimi dokonca pohŕda alebo ich odsudzuje.

Negatívne stanoviská voči osobe alebo skupine, spočívajúce v sociálnom porovnávacom procese, v ktorom vlastná skupina je používaná ako porovnávacie kritérium, považujeme za predsudky, ktoré sa často menia na zaujatosť. Niekedy ide len o narušovanie denného kolobehu, odlišní ľudia majú iný denný režim napríklad do susedného bytu sa nast'ahuje početnejšia rómska rodina, pričom vôbec nemusí ísť o žiadne

nemorálne alebo kriminálne správanie. Motivácia pre udržovanie vlastnej skupiny na prvom mieste je založená na potrebe bezpečného a jednoduchého spoločenského života, ktorý môže byť narušený príslušníkmi odlišných skupín (cudzinci, židia, ľudia inej farby pleti). Nezanedbateľným je ohrozenie skupinovej integrity a identity.

Predchádzanie a eliminácia extrémistických prejavov v spoločnosti je záležitosťou viacerých orgánov, organizácií a inštitúcií (napr. školy, policajný zbor, kuratela, občianske združenia). Prevencii extrémizmu však nie je venovaná dostatočná pozornosť, najmä na školách. Školy sú považované za najdôležitejšie prostredie univerzálnej prevencie. Dôležité miesto v prevencii má nielen škola, ale aj rodina a výchova detí v nej. Pritom je podstatné, aké hodnoty rodičia preferujú a k akým hodnotám vychovávajú svoje deti. Rodičia by mali byť pre deti vzorom. V rodine však často chýba záujem o problémy detí, stagnuje citová výchova a osobnosť dieťaťa formujú skôr kamaráti ako vlastní rodičia. Najspoľahlivejšou prevenciou je naučiť mladého človeka plnohodnotne a zdravo žiť. A o toto by sa mala snažiť nielen rodina, ale aj škola.

Bibliografia

1. BAUMAN, Z. 2000. *Liquid modernity*. Polity. 2000. 240 s. ISBN: 978-0745624105
2. ČERNÝ, P. 2008. *Právní ochrana před extremismem*. Praha: C.H. Beck, 2008. 255 s. ISBN: 978-80-7400-053-9
3. CHARVÁT, J. 2007. *Současný politický extrémizmus a radikalizmus*. Praha: Portál, 2007. 183 s. ISBN: 978-80-7367-098-6.
4. CHMELÍK, J. 2001. *Extrémizmus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde a.s., 2001. 171 s. ISBN: 80-7201-265-7.
5. MAREŠ, M. 2003. *Pravicový extrémizmus a radikalizmus v ČR*. Brno: Barrister and Principal a Centrum strategických studií, 2003, 655 s. ISBN: 80-86598-45-4.
6. MAREŠ, M. a kol. 2004. *Fotbaloví chuligáni : Evropska dimenze subkultury*. Brno : Centrum strategických štúdií , 2004. 181 s. ISBN: 80-903333-0-3.
7. MEŠTAN, P. – ČAPLOVIČ, D. 2001. Rasové násilie v dejinách a prítomnosti. In *Slovo*. Bratislava: SNM - Múzeum židovskej kultúry, 2001, roč. 2, č. 39, s. 12, ISBN: 80-8060-066-X.
8. MILO, D. a kol. 2007. *Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike*. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti, 2007. 120 s. ISBN: 80-89149-03-0.
9. MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2006. Koncepcia boja proti extrémizmu [online] 2006, Dostupné na internete: <<http://www.minv.sk>.
10. MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. 2008. Správa o stave extrémizmu v Slovenskej republike za rok 2008, [online] 2008, Dostupné na internete: <<http://www.minv.sk>.
11. ONDREJKOVIČ, P. 2002. Predsudky, xenofóbia a rasizmus. In: *Práca a sociálna politika*. 2002, roč. 10, č. 4, s. 6-8 a 16-17.
12. ONDREJKOVIČ, P. a kol. 2009. *Sociálna patológia*. Bratislava: SAV, 2009, 577 s. ISBN: 978-80-224-1074-8.
13. PIAČEK, J. – KRAVČÍK, M. 1999. Otvorená filozofická encyklopédia. In *Filit* [online]. 1999, Nadácia otvorenej spoločnosti. Dostupné na internete: <http://ii.fmph.uniba.sk/~filit/fvs_/list.html.
14. SÝKORA, E. a kol. *Pravicový extrémizmus na Slovensku a v Nemecku*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 1998. 38 s.
15. ŠIŠKOVÁ, T. 1998. *Výchova k tolerancii a proti rasizmu*. Praha: Portál, 1998. 203 s. ISBN: 80-7178-285-8.
16. VAŠEČKA, M. 2006. Sociologický výskum antisemitizmu na Slovensku po roku 1989 v kritickej perspektíve. In *Sociológia*. 2006, roč. 38, č. 4, 283 – 309.

PRÍLOHA A

Dobrý deň,

Do rúk sa Vám dostáva dotazník potrebný k vypracovaniu bakalárskej práce s názvom „Pravicový (ľavicový) extrémizmus medzi mládežou a jeho podoby prípadne jeho sociálna podmienenosť“.

Volám sa Michaela Bacskorová a som študentka 3. ročníka bakalárskeho štúdia v odbore sociológia. Prostredníctvom tohto dotazníka chceme získať Váš názor na problematiku extrémizmu. Extrémizmus sa delí na pravicový a ľavicový, pričom „pravícový extrémizmus je charakterizovaný najmä nenávisťou voči príslušníkom iných národov a títo extrémisti sú najčastejšie aktérmi rasovo motivovaných útokov“ a „ľavicovo orientovaný extrémizmus je prezentovaný anarchistickými a antiglobalistickými ideami“. (JUDr. D. Milo, Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike)

Pre čo najefektívnejšie vyhodnotenie výsledkov Vás prosíme o čo najúprimnejšie zodpovedanie otázok. Účasť na prieskume je samozrejme anonymná.

Ďakujem za spoluprácu

1. Pohlavie:

- A) žena
- B) muž

2. Koľko máte rokov? Prosím vypíš :

3. Koľko obyvateľov má mesto, v ktorom bývate?

- A) do 50 000 obyv.
- B) 5 001 – 20 000 obyv.
- C) 20 001 – 50 000 obyv.
- D) 50 001 – 100 000 obyv.
- E) 100 001 obyv. a viac

4. Máte prechodné bydlisko?

- a. áno, bývam na internáte
- b. áno, bývam v podnájme
- c. nemám prechodné bydlisko
- d. iné

5. Akú školu navštevujete?

- a. gymnázium
- b. strednú školu s maturitou
- c. strednú školu bez maturity
- d. stredné odborné učilište

6. Na akej škole študuješ a ktorý ročník navštevuješ?

.....

7. Podľa vášho názoru extrémizmus je :

- a. Nebezpečný
- b. Okrajový
- c. Minimálny
- d. Žiadny

8. Ktoré skupiny z menovaných by ste zaradili k extremistickým skupinám?

	Áno	Skôr áno	Skôr nie	Nie
Skinheads				
Anarchisti (prívrženci myšlienkového smeru charakteristického odmietania funkcií štátu, prípadne i samostatné existencie štátu)				
Hooligans (výtržníci z radov <u>fanúšikov hlavne futbalových klubov.</u>)				
Bezdomovci				
Rómovia				
Náboženské skupiny (sekty)				
Zväzy				
Občianske združenia				
Demonštranti				
Politicky orientované skupiny				
Sexuálne orientované skupiny				
Radikalisti (prívrženci, kt. ostro riešia zmeny v politickom i hospodárskom živote)				
Antiglobalisti (odporcovia globalizácie, zjednocovania krajín sveta, splývania kultúr, ekonomík)				
Ekológovia				

9. Aké je podľa Vás vekové rozpätie členov a prívržencov extrémistických skupín?
- 14-18
 - 19-25
 - 26-35
 - Viac ako 35

10. Ako by ste reagovali, keby sa do tvojho susedstva nast'ahovali príslušníci niektorých z nasledovných skupín?

	Veľmi by som bol/a proti	Skôr by som bol/a proti	Bolo by mi to jedno	Skôr by som nebol/a proti	Vôbec by som nebola proti
Židia					
Skinheads					
Rómovia					
Anarchisti					
Človek s inou farbou pleti					
Inak nábožensky orientovaný človek					
Inak sexuálne orientovaný človek					
Inak politicky orientovaný človek					

11. Čo by ste spravili, keby niekto z Tvojho okolia chcel vstúpiť do extrémistickej skupiny? *Zakrúžkuj prosím iba jednu odpoveď.*
- snažil/a by som sa ho/ju od toho odhovorit'
 - podporoval/a by som ho/ju, ved' na tom nie je nič zlé
 - prestala by som sa s ním/ňou stretávať
 - pridal/a by som sa
 - je mi to jedno
 - oznámil/a by som to najbližším rodinným príslušníkom spomínanej osoby
 - oznámil/a by som to učiteľovi
 - iné

12. Čo podľa Vášho názoru najviac ovplyvňuje jednotlivcov pre vstup (členstvo) v rôznych extrémistických skupinách? *Zakrúžkuj, prosím najviac dve odpovede.*
- a. potreba niekam patriť
 - b. potreba seberealizácia prostredníctvom agresivity, páchania násilia
 - c. nenávisť voči osobám, ktoré patria k iným národným, etnickým, náboženským alebo jazykovým skupinám
 - d. zlé rodinné zázemie
 - e. spoločenské problémy
 - f. znechutenie z konzumnej spoločnosti
 - g. ľahká ovplyvniteľnosť ich členov a priaznivcov
 - h. vyplnenie voľného času
 - i. iné

13. Aký postoj zaujímajú extrémistické skupiny voči ohrozeným skupinám ľudí? *Zakrúžkuj prosím najviac tri odpovede.*

- a. intolerancia
- b. opovrhovanie
- c. agresivita
- d. nepriateľstvo
- e. falošný názor
- f. zaujatosť
- g. kritika
- h. uzavretosť v názoroch
- i. nenávisť
- j. diskriminácia
- k. iné

14. Aký postoj zaujimate Vy voči extrémistickým skupinám? *Zakrúžkuj prosím iba jednu odpoveď.*

- l. odsudzujem ich
- m. mám z nich strach
- n. tolerujem ich
- o. rešpektujem ich
- p. pohádam nimi
- q. vyznávam a hlásam ich názory
- r. iné

15. Extrémizmu sa venuje v médiách :

- A) príliš veľká pozornosť
- B) veľká pozornosť
- C) primeraná pozornosť
- D) nízka pozornosť
- E) príliš nízka pozornosť

16. Myslíte si, že sa na stredných školách dostatočne venuje pozornosť problematike extrémizmu?

- A) áno
- B) nie
- C) nemám o tejto skutočnosti znalosti

17. Podľa Vášho názoru je SR v boji proti extrémizmu na tom :

- D) nie sme na tom lepšie ako štáty EÚ
- E) sme na tom lepšie ako štáty EÚ
- F) je to porovnateľné so štátmi EÚ

18. Je podľa Vás právna úprava boja proti extrémizmu dostatočná?

- G) áno
- H) nie
- I) nemám znalosti o právnej úprave

19. Súhlasíte s týmito výroky?

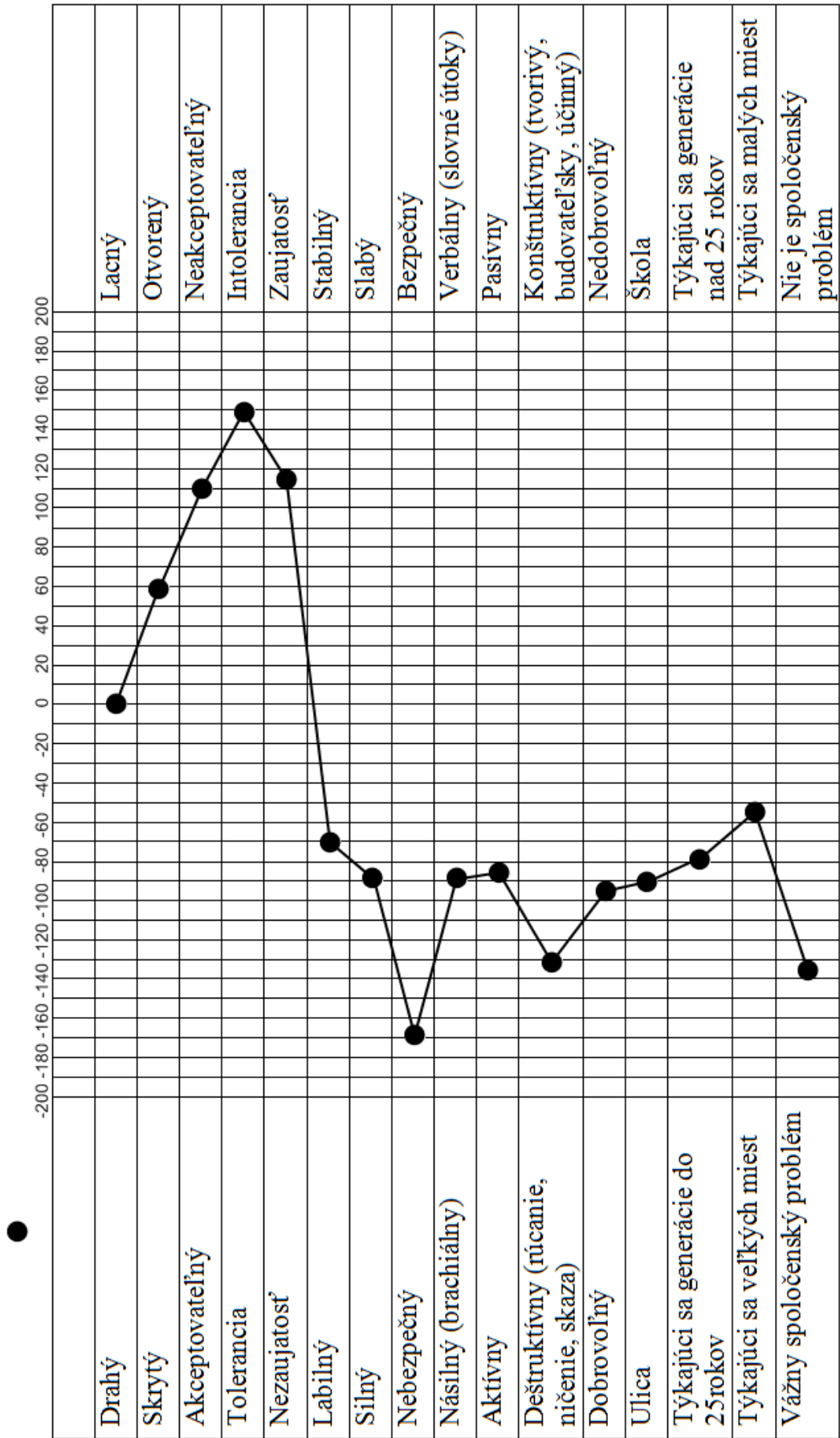
	Úplne súhlasím	Súhlasím	Nesúhlasím	Úplne nesúhlasím
Extrémizmu sa v médiách venuje príliš veľká pozornosť.				
Extrémizmus považujem za hraničný spoločenský problém.				
Za najviac prejavujúcu sa extrémistickú skupinu považujem hnutie skinheads.				
Extrémistické skupiny mi prekážajú.				
Ak by niekto z môjho blízkeho okolia chcel vstúpiť do extrémistickej skupiny prerušil/a by som s ním akýkoľvek kontakty.				
Jednotlivec vstupuje do extrémistických skupín z dôvodu potreby začlenenia sa do spoločnosti.				
Problematike extrémizmu na stredných školách sa venuje dostatok pozornosti.				
Právna úprava boja proti extrémizmu je dostatočná.				

Vďaka za spoluprácu a trpezlivosť !

Pekný deň

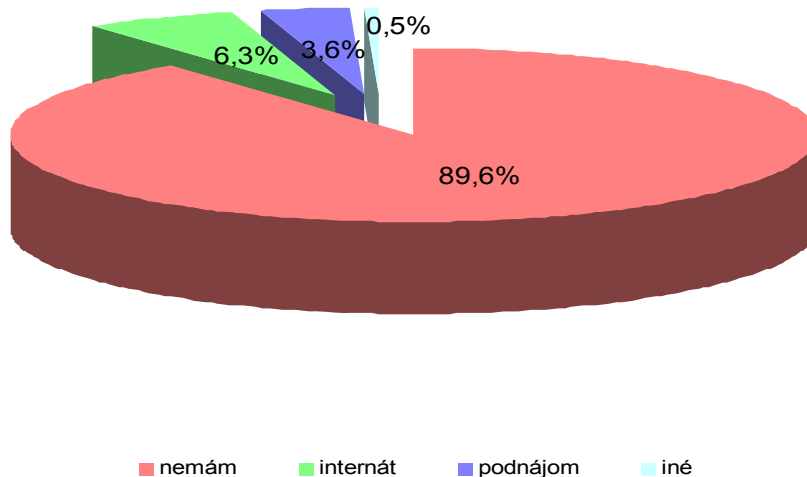
PRÍLOHA B

Sémantický diferenciál pre hodnotenie pojmu **extrémizmus**

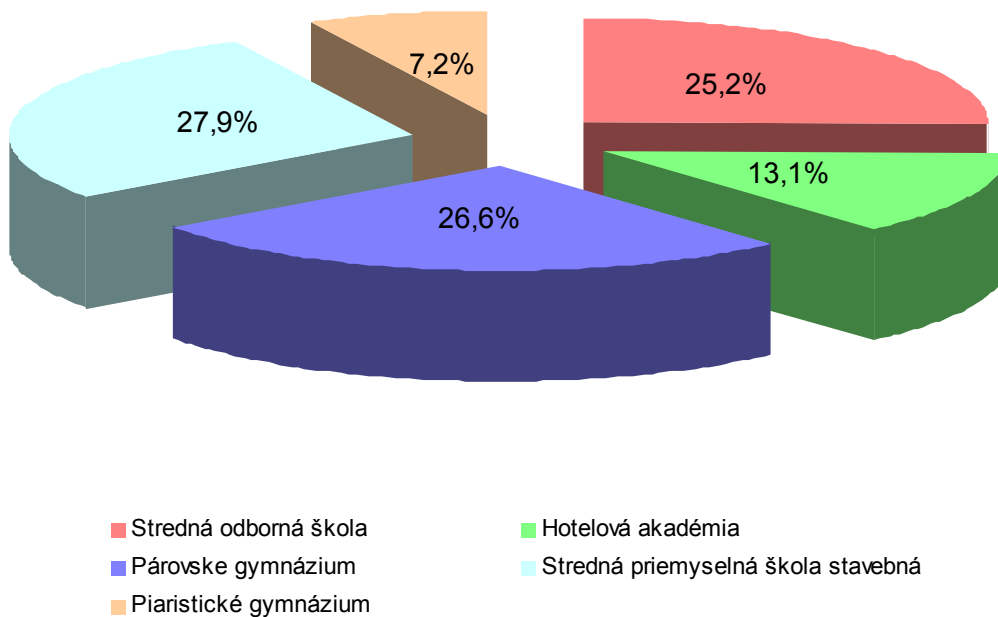
PRÍLOHA C

Prechodný pobyt

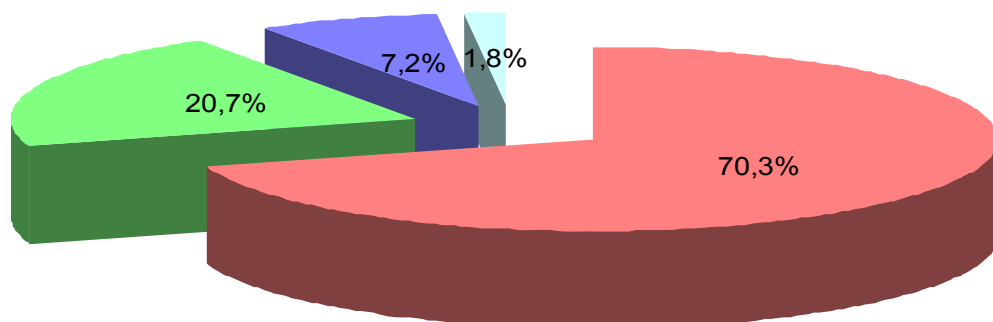
1 Graf otázky č. 4 - prechodné bydlisko

Navštevovaná škola

2 Graf otázky č. 6 - typ navštevovanej školy

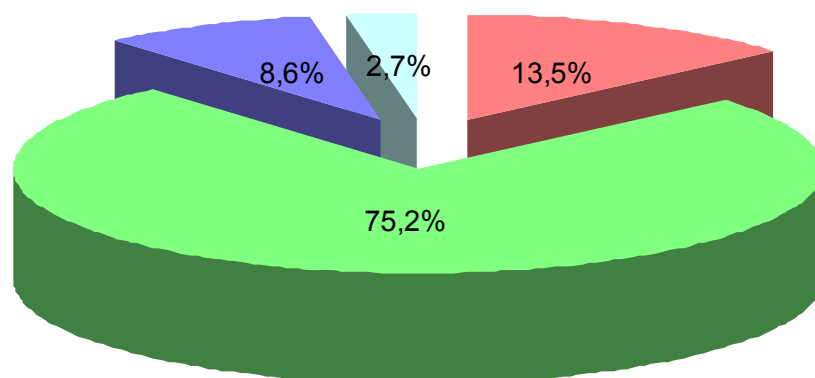
Extrémizmus je

■ nebezpečný ■ okrajový ■ minimálny ■ žiadny

3 Graf otázky č. 7 – extrémizmus

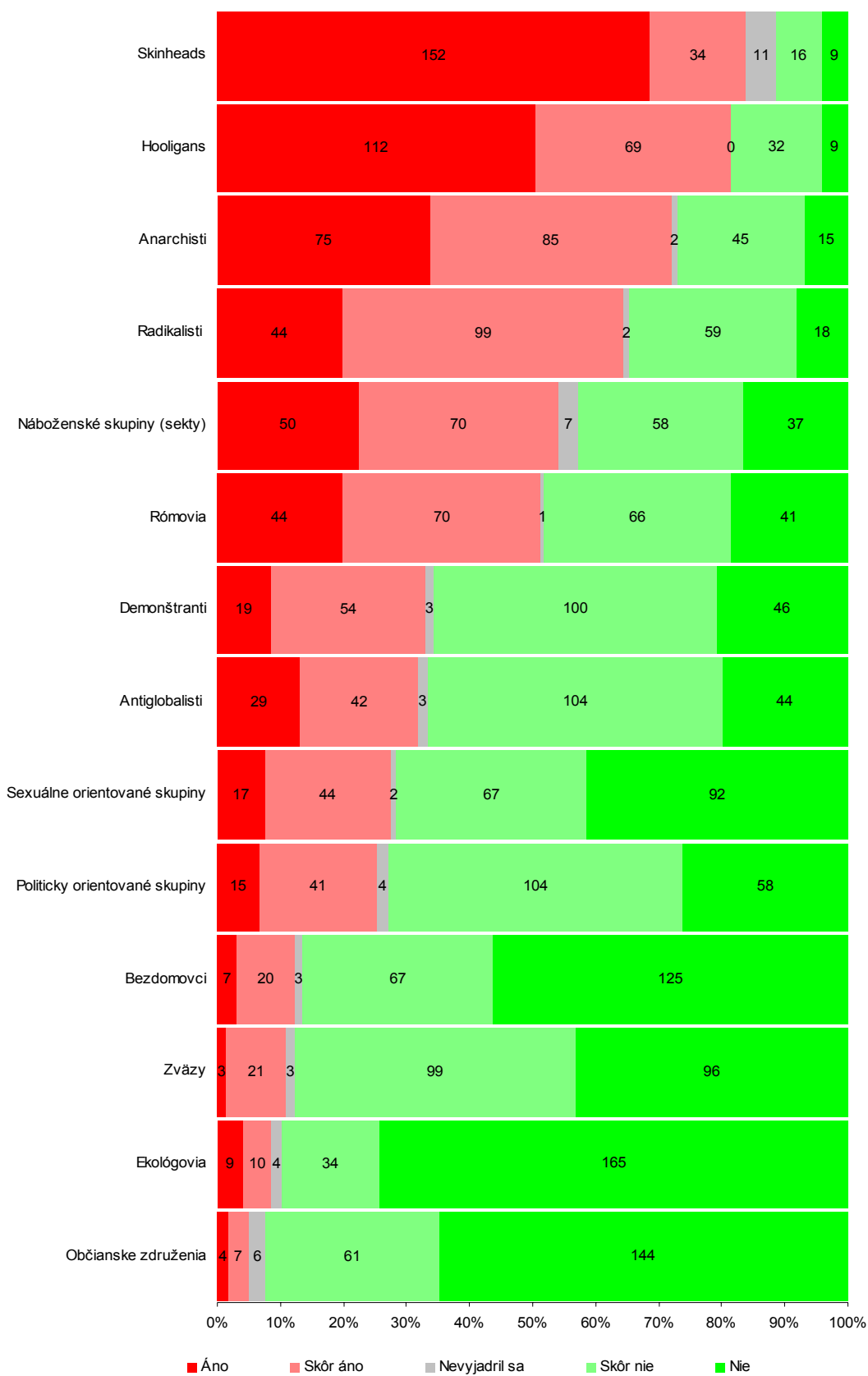
Vekové rozhranie...

■ 14-18 ■ 19-25 ■ 26-35 ■ > 35

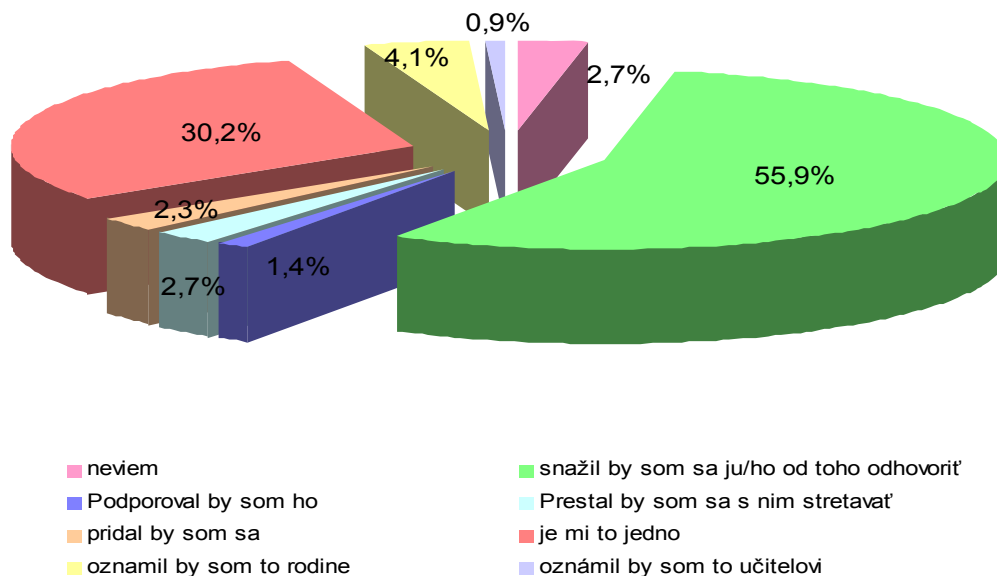
4 Graf otázky č. 9 - vekové rozhranie študentov

Extrémistické skupiny

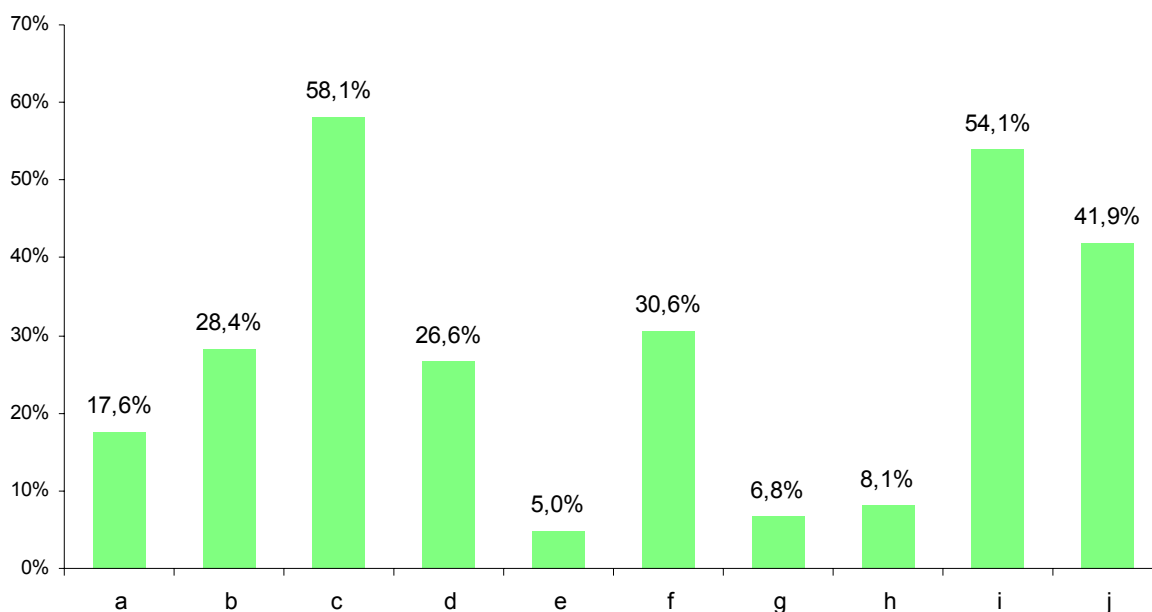
5 Graf otázky č. 8 - zaradenie extrémistických skupín

Ak by kamarát chcel vstúpiť do extrémistickej skupiny, tak...

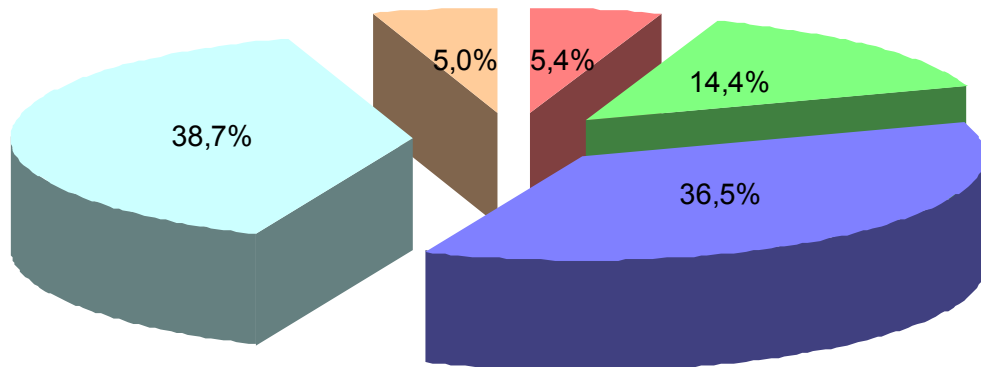
6 Graf otázky č. 11 - vstúpenie do extrémistickej skupiny

Postoj extrémistických skupín voči ohrozeným skupinám ľudí

7 Graf otázky č. 13 - Postoj extrémistických skupín voči ohrozeným skupinám ľudí

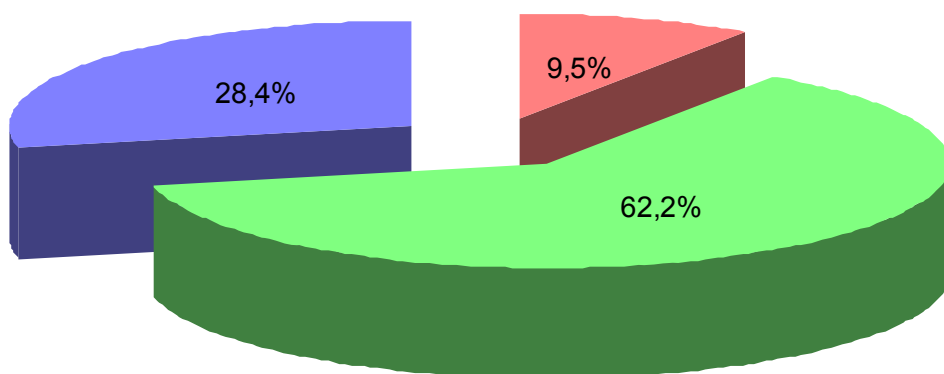
Pozornosť médií venovaná extrémizmu.

■ príliš veľká pozornosť ■ veľká pozornosť ■ primeraná pozornosť ■ nízka pozornosť ■ príliš nízka pozornosť

8 Graf otázky č. 15 - V médiách sa venuje extrémizmu

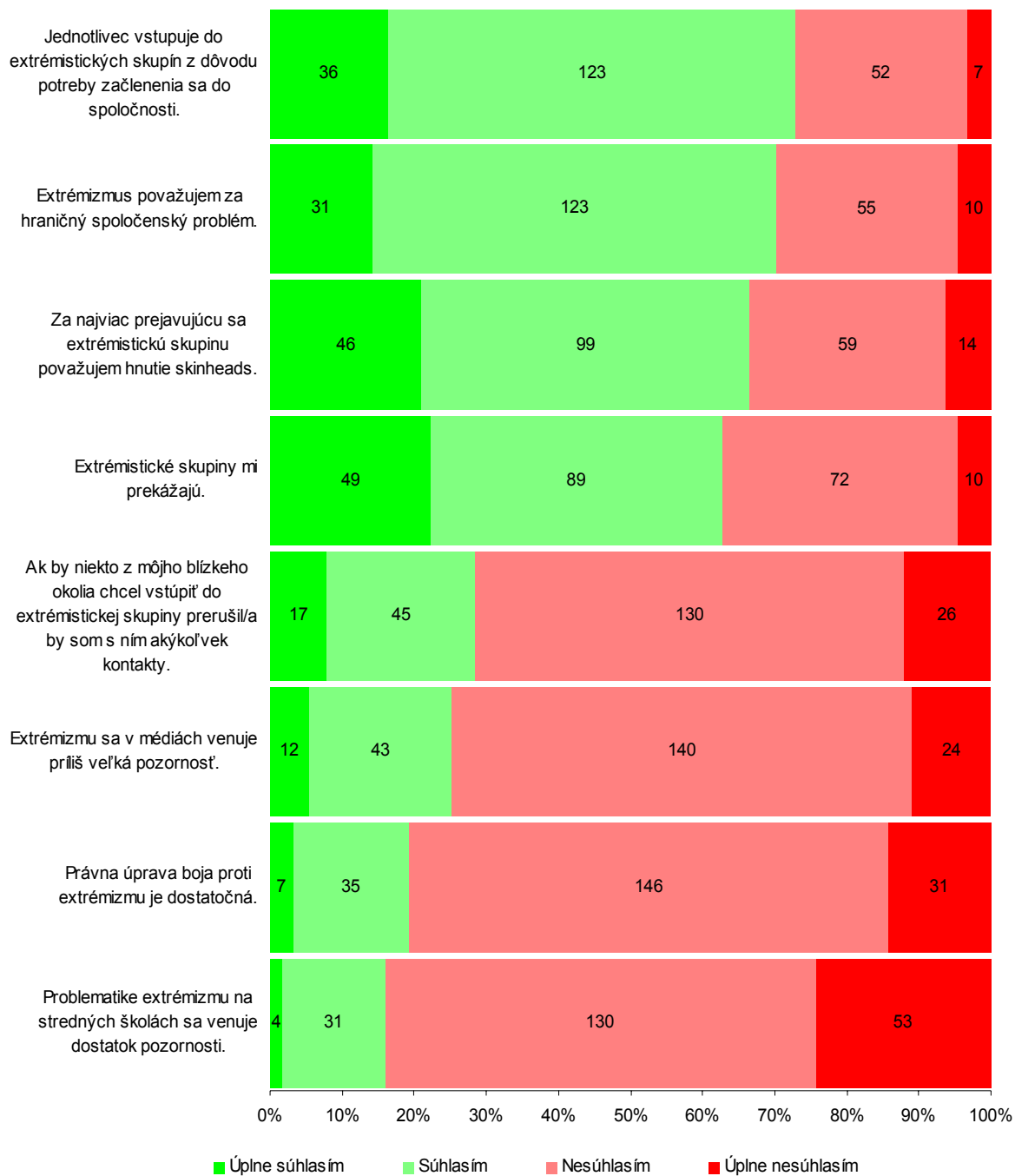
Pozornosť venovaná extrémizmu na strednej škole

■ dostatočná ■ nedostatočná ■ neviem

9 Graf otázky č. 16 - Pozornosť extrémizmu na strednej škole

Výroky

10 Graf otázky č. 19 - Kontrolné otázky

PRÍLOHA D

Obr. č 01 Ríšska vlajka používaná od roku 1938 do roku 1945 nacistickým Nemeckom

Obr. č 02 Novodobé variácie vlajok vychádzajúcich z rôznych nacistických rún a symbolov

Obr. č 03 Tri sedmičky, nazývané aj Oregon, symbol rasovej segregácie v Južnej Afrike, používaný aj jednotkami SS

Obr. č 04 Odznak používajúci kryptogram 88

Obr. č 05 Železný kríž

Obr. č 06 Smrtíhlav (Totenkopf) - symbol jednotiek SS

Obr. č 07 Príklad kombinácie keltského kríža

Obr. č 08 Skrewdriver - kultová neonacistická skupina

Obr. č 09 Zaťatá päšť spolu s nápisom White power (Biela sila) symbolizuje nadradenosť bielej rasy

Obr. č 10 príklad nášivky využívajúcej totenkopf a symbol jednotiek SS

Obr. č 11 až 13 Príklady príveskov vychádzajúcich z nacistickej symboliky - železný kríž, hákový kríž v tzv. čiernom slnku, totenkopf

Symbolika používaná prívržencami extrémistických hnutí

Obr. č.1
Fašistické symboly svastika
a oregon (tri sedmičky)

Obr. č.2
Dve päťice nášiviek predstavujúce emblémy fašistických
divízií,
zbraní SS alebo iných fašistických útvarov.

Obr. č.3
Kombinácia zatvortej päste s keltským krížom býva často ešte
doplnená nápisom White Power. Svojim obsahom a symbolizmom
však už samotné vyobrazenie bez uvedeného nápisu
proklamuje nadradenosť bielej rasy nad ostatnými a je vysoko
rasisticky zamerané. Ide o veľmi často používanú symboliku
hnutia Skinheads, ktorej aplikácia má veľa podôb a vyobrazení,
ale vždy jej skrytým ideovým motívom je nadradenosť bielej rasy,
typická pre fašistickú diktatúru.

Obr. č.4

Sekery sú nosným motívom pre viacero zástupných znakov, ktoré znázorňujú rôzne vyobrazenia hákového kríža (svastiky) podporeného rasovým motívom vyjadreným v nápise White Power (Biela sila, biela moc).

Obr. č.5

Meine Ehre heist Treue - Mojou čťou je vernosť.

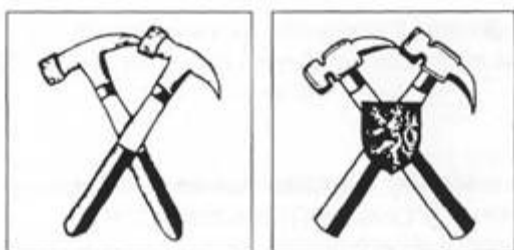
Obr. č.6

Séria symbolov s číselnými kryptogramami čerpajúce z nacistickej tematiky.

Obr. č.7

Symbole čerpajúce z nacistického ponímania smrťhlava (tzv. Totenkopf)

Obr. č.8

Ľavý obrázok predstavuje symbol medzinárodného hnutia Hammer Skins.

Pravý obrázok predstavuje symbol Bohémia Hammer Skins, teda českú pobočku tohto medzinárodného militantného hnutia.

Obr. č.9

Krv a česť, prekladá sa ako Moja krv a moja česť. Závadnosť tohto symbolu ja daná hlavne trigramom, ktorý nahradzuje spojku „a“.

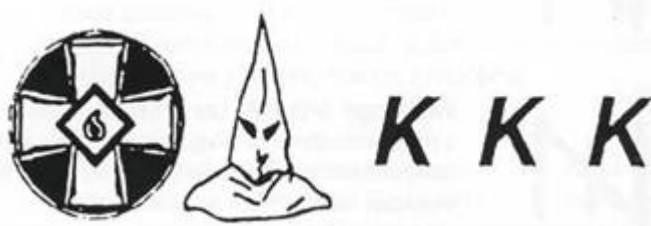

Obr. č. 10

Označenie Ku-klux-klanu

Voľne preložený text:

Žiadny súcit - neviditeľná ríša

RUNY

Hákový križ, alebo svastika bol pohanský germánsky znak Donnera (Thora), boha hromu. Veľmi podobný symbol bežne nachádzame v hinduistickej kultúre, kde však ramená smerujú vľavo. Hinduistická legenda uvádza, že reverzná svastika prináša svojmu strotjovi nešťastie. Počas 19. stor. začala byť svastika považovaná za symbol nacionalizmu a v období po roku 1918 ju prijala brigáda Ehrhardt a ďalšie jednotky Freikorpsu, ako aj spoločnosť Thule. Ako najstarší odznak nacistickej strany a štátu sa pochopiteľne objavovala na výstroji a vybavení SS ,ako aj v statickom i mobilnom prevedení.

Sonnenrad (svastika slnečného kola) spĺňala v germánskych dobách predstavu slnka

Sig-rune boli symbolom víťazstva. Okolo roku 1932 zamestnanec firmy na výrobu odznakov „Ferdinanda Hoffstatera" a príslušník SS Walter Heck, grafický návrhár z Bonnu, nakreslil Sigruny jednu vedľa druhej. Tak vytvoril jedinečné „SS-Runen", ktoré sa od vtedy začali používať v celej organizácii. Za tento návrh mu zaplatili 2.50 ríšskych mariek za autorské práva.

Ger – Rune bola symbolom spoločného ducha.

Wolfsangel (Vlčí hák) bol pôvodne pohanským talizmanom s magickou silou odháňajúcou vlkov. Ako symbol ho v 15.storočí používali menej poverčiví roľníci v období povstania proti vojakom nemeckých kniežat. I z tohto dôvodu bol neskôr považovaný za symbol slobody a nezávislosti.

Zrazená verzia Wolfsangelu s hákovými ramenami, nosili ju ako pôvodný odznak príslušníci NSDAP, neskôr ho prevzali holandské SS.

Leben-Rune (Runa života) symbolizovala život. Prijala ju aj SS Lebensborn, ktorá sa starala o domovy matiek. Podobne sa objavovala i na dokumentoch SS a hrobch, kde označovala dátumy narodenia.

Toten-Rune (Runa smrti) symbolizovala smrť a bola používaná na hrobch a dokumentoch, kde uvádzala dátum úmrtia. Hlavne po vojne sa začala používať obklopená kruhom, ako symbol mieru.

Tyr-Rune, známa tiež ako Kampf-Rune bola pohanským znamením Tyra, boha vojny, tiež symbolizovala víťazstvá vo vojne. Bežne ju SS používal i namiesto kresťanského kríža na označenie hrobu.

Heilszeichen (symbol prosperity) predstavovala úspech a šťastie. Často sa objavovala na prstene SS s totenkopfom.

Hagal-Rune zastávala v nacistickej filozofii miesto neotrasiteľnej vernosti, ktorá bola od všetkých príslušníkov SS očakávaná. Bola spodobnená na väčšine ceremoniálnej výstroje, hlavne svadobnej.

Odal-Rune symbolizovala príbuzenstvo a rodinu. Bola tiež symbolom boha Ódina. Bol to znak Rasového a osídlovacieho úradu SS (RuSHA) a tiež divízi Prinz Eugen.